

DÖRDÜNCÜ OTURUM
TARİHSEL SÜREÇTE ANTAKYA ve SINIR ÖTESİ
GELİŞMELER

Oturum Başkanı

Bülent TANIK

OTURUM BAŞKANI: Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, sevgili konuklar, sevgili Antakyalılar; Kurultayımızın üçüncü gününün sabahına hoş geldiniz. Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Bu tür toplantıların açılışlarını kaçırmış yöneticiler genellikle ikinci, üçüncü gün toplantıya katılmazlar. Katılsalar da, usulen bir gelip giderler. Sayın Valimizin hem konuşması, hem de üçüncü gün olmasına rağmen, önceki iki günkü zorunlu yokluklarını bir gerekçe göstererek toplantıya katılmama durumunda olmayıp; tam tersine, toplantının anlamını, içeriğini son derece özlü ve özümsemiş bir biçimde, yazılı bir kağıttan, kendisine sunulmuş bir kağıttan da okumayarak yaptığı konuşmanın çok değerli olduğunu düşünüyorum ve bundan ötürü ayrıca teşekkür etmeyi özellikle bir görev bildim. Sağ olsunlar. Toplantımızı öğleden sonra izleyecek olmaları da bizim için bir başka onur kaynağı, cesaretlendirici bir şey. Sayın Belediye Başkanımız da aynı şekilde, toplantımızın hem açılışında, hem de yoğun görevlerinin izin verdiği ölçüde üç günümüzü izlediler. Bugün de yine kendilerini aramızda görmekten mutlu olduğumu belirtmek isterim.

Ben, bazı konuşmacılardan daha şanslıyım; buraya konuşma yapmak üzere gelmeme başlamam 12 yıl kadar önceden oldu. Aşağı yukarı 92'den itibaren, meslekte biraz yıllanmış birisi olarak bu bölgenin neler yaşadığını izleme imkânı buldum. Bölge insanı ve bölgenin doğası son derece özel bence. Genellikle bu tip toplantılarda hoş giden bir şeyler söylenmesi de adettir, insanın kendisini sevdirmesi için o tür şeylerin dile getirilmesi sıkça başvurulan bir yöntemdir; ama öyle olmadan, içtenlikle, bunun böyle olduğunu düşünüyorum. Bu gelişimde de, daha öncekilerde olduğu gibi, geçirdiğim üç günün hayatımda gerçekten unutulmaz çok özel günler olduğunu; hem entelektüel doyum açısından, hem insani kucaklama açısından bunun çok olağanüstü bir durum olduğunu belirtmeden geçemeyeceğim.

Bunu yaratan arkadaşlarımız, eşleriyle beraber, Türkiye'de pek az görülen bir sosyal cesareti ve uygarlığı, aydınlanmışlığı ortaya koyan bir birlikteliği bize, beraber geldiğimiz ve benim de hocalarım olan çok değerli hocalarımıza yaşattılar. Burada çok olağanüstü bir çekici ortam oluşturulmuş görünüyor. Fark bu.

İnsanlık ve toplumlar, seçmeli algılarları; yani bildiğiniz birisinin hastalanması, vefatı sizi başkalarından çok daha fazla üzer. Bir yeri görürseniz, oradaki aksayan bir şeyi fark ederseniz, bunu algıladığınız zaman, onu çözmek için göstereceğiniz efor daha fazla olur. Antakya'nın bu hem uygar insan topluluğuna, hem verimli doğasına uygun bir biçimde devletimiz tarafından sahiplenilmemesi beni üzüyordu. Bunun yolu yordamı nedir? Bunun yolu, devletimizin bunun farkına varması, toplumumuzun, kamuoyumuzun bunun farkına varmasını artırmaktır. Bunun yolu da buraya gelip gidenlerin çoğalması ve kamuoyu yapmak konusunda, insanların, odakların, karar mercilerinin Antakya'yı hissetmesiyle, koklaması, yaşamasıyla oluşabilecek bir şey. Yaratılan bu çekim ortamını, ben inanıyorum ki, buradaki insan dokusu zaten sürdürecektir ve bu, Antakya'nın gelecekteki şansı olacak, Antakya'yı bundan 2 bin, 3 bin sene öncesinin görkemli kentine daha akılcıl bir şekilde getirecektir. Depremi yıkamayacağı boyutlarda, doğru seçilmiş ölçeklerde, bölgedeki bölgesel kentleşme süreci içerisinde Antakya'nın ve Hatay'ın, hem yönetsel bakımdan, hem de kentsel gelişme bakımından hak ettiği ve doğru olacak, iyi olacak, gelişimini sağlayacak birikimi burada bu tür şeyler üretecektir ve bu üretiminin de pratiğe, ulusal politikaya yansımaya yol açacaktır.

Umarım bir dahaki gelişimizde, Samandağ'a giderken ya da Adviye'ye giderken geçtiğimiz yollarda, Karayollarının başka memleketlerde gösterdiği özenin daha fazlasının gösterildiği, en azından kentsel altyapının yapıldığı ve ulusal gelirin buraya düşen payının daha doğru paylaştırılarak buraya ulaşmasının sağlandığı bir döneme rastlarız. O zaman daha da keyifli olur bu buluşmamız, bizi gönendirir.

Açılıştta, fırsatı bulmuşken korsan bir tebliğ sundum. (Gülüşmeler)
Hepinizden çok özür diliyorum.

Şimdi çok değerli konuşmacılarımızı, sevgili hocamız Prof. Dr. Berna Alpagut'u, sevgili hocamız Prof. Dr. Coşkun Özgünel'i, sevgili hocamız Prof. Dr. Baskın Oran'ı, sevgili hocamız Zeynep Oral'ı yerlerine davet ediyorum.

Buyursunlar lütfen, hoş geldiniz.

Efendim, hem Sayın Prof. Dr. Berna Alpagut'u, hem Sayın Prof. Dr. Coşkun Özgünel'i önceki iki oturumdan özgeçmişleriyle tanıyorsunuz zaten. Onları bildiğiniz için, kendilerine doğrudan söz vereyim. Sayın Valimizin kendilerinin de ifade ettiği gibi, sabah oturumuna ayırabildikleri süre ne yazık ki sınırlı. O buldukları zamanı hızlı ve iyi değerlendirelim isteriz. Kendilerine ayrıca teşekkür ederim.

Sayın hocam, söz sizin, buyurun efendim.

Prof. Dr. BERNA ALPAGUT: Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Valim, Sayın Vali Muavinim, Belediye Başkanım, protokolün değerli üyeleri, değerli bilim adamları ve bizi izlemeye gelen değerli dinleyiciler, basının değerli mensupları; ilk oturumumuza başlarken sizleri selamlamak istiyorum.

Dün, kent müzesi, kentin kimliği hakkındaki görüşlerimizi paylaşmıştık. Bugün de, "Antakya'nın Tarihi" konusunda konuşma görevi yine ilk bana verildi. Ben, Sayın Başkanımın bana vereceği zamanı da aşmamaya çalışacağım. Çünkü yoğun bir gün olacak.

OTURUM BAŞKANI: Evet; olabildiğince dolu bir salon gördüğüm için, konuşmaların olabildiğince kısa ve hızlı olmasında yarar görüyorum; ama bir tahdit koymuyorum.

Prof. Dr. BERNA ALPAGUT: Teşekkür ediyorum efendim, sağ olun. Bu esneklikten biraz yararlanacak gibi görünüyorum.

Bugünkü konuşmamda, Antakya'nın, Hatay yöresinin, insanlık tarihi açısından ne önem taşıdığını sizlerle paylaşmak istiyorum. Tarih deyince, doğa tarihi, insanlık tarihi, kültür tarihi ve daha bir çok -İlhan Tekeli hocamız da belirtir; yerel tarih grupları da var. Kendilerinin çok daha derin bilgiler vereceğini varsayarak söylüyorum- tarih var. Bu tarihlerin en eskisini, insanlık tarihini, Hatay odağında sizlerle paylaşacağım.

Bilimsel bir disiplin olarak arkeolojinin en önemli işlevlerinden birisinin, tarih öncesi ve tarih çağlarında ortaya çıkmış olan toplumsal, kültürel ve etnik süreçlerin yeniden kurgulanmasını sağlamaktır. Antropoloji, yani insanbilimse, aynı platformlarda, toplumların biyolojik profillerini çıkarmayı hedefler. Her ikisinin, arkeolojinin ve antropolojinin bu yeniden kurgulaması, uzun bir zaman diliminde, bölgesel olarak, örneğin bizim bölgemiz olarak, toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmesini içeren bir tablo çizer. Bu bakımdan, bu

iki disiplin, büyük bir şans eseri olarak, Mustafa Kemal Üniversitemizin bünyesinde yer almakta ve bir arada çalışabilmekte, bölgenin aydınlanmasına hizmet verebilmektedir.

Uygarlıkların ne zaman başladıkları konusunda sorular sordüğümüz zaman, "çok önceleri" deriz. Ama ne kadar, ne kadar eski? Uygarlık, insanın kendisi için, doğada olmayan araçlar yapmasıyla başlar. Örneğin, tahtaya bağlanmış olan bir taş, yerini baltaya bırakmıştır; mağaralar, yerlerini kulübelere bırakmıştır, daha sonra konutlara geçilir; yapılar bir araya gelir, köyler, kentler oluşur; kent yaşamı gelişir ve bu çeşitlendikçe yapı türleri de artar ve yapım teknikleri değişir. Taş taş üstüne konularak yapılan yaşam alanları, giderek devasa boyutlardaki yaşam alanlarına dönüşür. İnsanlık, doğaya, ormana, suya, toprağa hiçbir zaman yabancı kalmamış, kalmaz da, bundan vazgeçemez. Kendi yaratmış olduğu yapay çevresi içinde de çok mutlu değil; ama orada kendini güvende hissediyor. Yani yapay çevremizde, örneğin kentimizde kendimizi, doğada olduğundan çok daha güvende hissediyoruz. Güzel konutlar, büyük anıtlar, büyük parklar insanları mutlu ediyor, mutluluğu buralarda bulabiliyor belki. Bir bakıma, doğada kaybolmak yerine, kentte, köyde, yerleştiği yerde, kendi yarattığı çevrede yaşamayı tercih ediyor.

Uygarlık, doğal koşullarda değil, kentlerde, özel toplumsal koşullarda gelişme olanağı bulmuştur. Ancak, insanlığın geçirmiş olduğu tarım devrimi, sanayi devrimi, çevre açısından sağlıklı gelişmeler kaydetmedi, bunu hepimiz biliyoruz. Çevrenin doğal dengesini bozdu. Doğanın bu bozulan dengesinin bilincinde olmak ve çevreyi canlılar için yaşanılabilir kılmak bir çağdaşlık görevidir diyoruz; yani hepimizi çağdaş olmaya davet ediyoruz.

Ben, Mustafa Kemal Üniversitesi bünyesinde, 1994 yılında kurulmuş olan Arkeoloji ve Sanat Tarihi Merkezi, kısa adıyla, ARSAMER'in kuruluş amaçlarına bir göz atmak, sizinle bunu paylaşmak istiyorum.

Bu Merkez, Hatay ili ve çevresindeki tarihi dokuyu, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını araştırmak, değerlendirmek, korumak ve tanıtmak; bölge kültür ve turizmüne yönelik çalışmalara destek olmak; söz konusu bölgenin etkileşimde bulunduğu uygarlıklar arasındaki kültürel bağları kurmak, yeni ilişkiler kurulmasına, geliştirilmesine katkıda bulunmak amacı doğrultusunda kurulmuştur. Antakya içindeki tarihi dokuyu, taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını tespit etmek üzere çalışmalarını büyük bir hızla sürdürüyor. Tarih

araştırmaları, kazı, restorasyon, konzervasyon çalışmaları, çevre düzenlemeleri yapıp, bunları projeler altında yürütüyor. Bu nedenle, Antakya'nın bu kadar içinde, kendisine sahip çıkan bir kurumun varlığından haberdarsak, demek ki, öncelikle, tarihi korumada bu kurumdan birebir yardım alabileceğiz. Bu bakımdan, sizlerle en baştan bunu paylaşmak istedim.

Hatay'ın insanlık tarihindeki yerini sizlerle slaytlar üzerinde paylaşacağım.

İnsanlık tarihi denince, ne kadar gerilere kadar gidebiliriz? Antakya, Hatay bölgesi bu konuda bize neler söylüyor? Bu soruların aklınıza geleceğini biliyorum. Burada ilk gördüğünüz slaytta, bugün yaşayan bizlerin; yani bilimsel adıyla Homo sapiens sapiens'in çeşitliliğini görüyorsunuz. Bizim aramızda bunların hepsinden yok; ama bölgemize özel tipler mevcut. Burada gördüğünüz bizim yaşayan akrabalarımız, başka ırklara mensup olan akrabalarımız. Ancak, dün de akrabalarımız vardı. Acaba o dünkü akrabalarımız, insan ailesine mensup olan akrabalar kimler? Bunlar, antropolojinin biyolojik antropoloji ya da paleoantropoloji diye adlandırılan alanının ilgisi içerisinde. O halde bunlar bizim fosil akrabalarımız. Bunların aile ağacımız içinde çok önemli yerleri var.

İnsanlığın doğuşu genel bir tablo içerisinde -bu bir kavramsal çerçevedir- şöyle gösterilebilir: Afrika'dan, doğudaki yarı vadeli bölgeden başlayan bir insan ailesi serüveni var. Burada, günümüzden 100 bin yıl önce, insanlar bir şekilde bizim biyolojik formumuza çok benzer formlar içerisinde ortaya çıktılar. Bunun öncesine gitmiyorum; çünkü konumuz orası değil. Dolayısıyla, iklim değişiklikleri nedeniyle, insanlar aynı yerlerde kalamadı. Avcı ve toplayıcı bir yaşam biçimi sürdürdüklerinden, kuzeye doğru, Afrika'nın doğusundaki yarı vadiden yürüyerek, Arabistan üzerinden ve tam da bizim bulunduğumuz Doğu Akdeniz'den geçmek suretiyle, Anadolu'ya, oradan Avrupa'ya ve yine Ortadoğu üzerinde Asya'ya ulaştılar; yani göç ettiler. O halde, bu göç yolları o günlerde neye bağlıydı? Doğal olarak coğrafyaya bağlıydı. Coğrafya izin veriyorsa, insanlık oralardan yürüyerek geçti ki göçler o dönemlerde yürüyerek yapılan hareketlerdi.

O halde, Antakya'nın, daha doğrusu Hatay'ın konumu işte bu Amanos Dağlarının izin verdiği ölçüde, kıydan kıydan olmak üzere ve Belen Geçidi'nden -o zaman da aynen Belen Geçidiydi- Anadolu içlerine

doğru ilerledi. Bu durumda, göç yolları üzerinde ilerleyen insanoğlu, yani, atalarımız, dedelerimiz, birtakım izler bırakmış olmalıdır. Peki, biz bunları nerelerde buluyoruz? Biz bunları Hatay'ın Samandağ'ı çevresinde, Çevrik Mağaralarında buluyoruz. Oraya dün bir gezi yaptık. Katılan hocalarımız taş çağlarından kalan izleri gördüler. Antakyalılar bunları zaten biliyorlar. Çevrik'teki bir çok mağaraların içerisi atalarımız tarafından önce sığınak, sonra barınak olarak kullanılmış, yani bunlar yörenin ilk yerleşimleri, ilk konutları olarak değerlendirilebilir. Sığınak, birçok canlının rüzgardan, yağmurdan kaçmaya çalıştığı, geceleyin uyumayı seçtiği yerlerdir. İnsanlar da bir vakitler böyleydi, sığınıyorlardı. Ama daha sonra, bu mağaraların içerisine girerek, orayı kendilerine özgü oturulabilir alanlar haline getirmeyi başardılar. İşte Çevrik'teki bir dizi mağara, Şenköy civarındaki mağaralar bu dönemin, yani taş çağlarının ya da paleolitik çağların insanlarına ev sahipliği yaptı. Bu bakımdan, yöremiz, insan ailesinin üyelerini bünyesinde barındırdığı için dünya kamuoyunda, bilim kamuoyunda son derece önemli bir yer arz ediyor.

İnsanoğlu uzun ince bir yolda ilerliyor. Biz, insan ailesi olarak, öbür canlılardan farklı bir çizgideyiz. İnsan ailesinin üyeleri arasından - dallanma yoluyla evrimleştiğimize göre- bir evrim ağacı üzerinde çeşitli ata fosillerimiz var. Görüldüğü gibi, Afrika bunların çıkış merkezi. Bunlar arasında, ilk insanların gerçekten son derece üretken, artık bir şeyleri eline aldığı, taşları araç olarak kullanabilecek bir basamakta olduğunu gösteriyor. Yani insan ailesi, diğer canlılardan işte bu kültürüyle ya da üretimiyle farklılık gösteren bir canlıdır diyoruz. Bunun en büyük beyinli hominid olduğunu söylüyoruz ve insan cinsinin ilk örneğine "Homo habilis" "becerikli insan" adını veriyoruz. Daha sonra, dik yürüyen, tam dik yürüyen bir insandan, yani Homo erectus'tan bahsediyoruz. Bu, Çin'de, Afrika'da, Avrupa'da çok güzel örnekleri bulunan erectus'un Anadolu'da da yaşadığını biliyoruz. Ancak, dolaylı olarak bıraktığı aletlerden; henüz ona ait herhangi bir iskelet kalıntısı bulmuş değiliz. Gürcistan bizden çok daha şanslı; 1.7 ve 1.8 milyon yıl öncesine ait bir insan cinsine ait olan fosil, bu göç yollarının Anadolu'dan gerçekten geçmiş olduğunu bir kez daha kanıtladı ve bunlara ev sahipliği yaptığımızı bize gösterdi.

İnsanlık aşamasında, Homo sapiens neanderthalensis adıyla tanımlanan, herkesin medyadan da sıkça tanıdığı bir örnek var. Neandertal'ler, bizim Orta Taş Çağı insanımız. Çevrik Mağaralarında iz

biraktılar, alet yapımına yönelik önemli izler bıraktılar. Bildiğiniz gibi bu insanlar birçok dokümanter filime konu edilmiş, resmedilmiş şekliyle saydamda gördüğünüz gibiydi, böyle tanınıyordu. Ama daha sonraki aşamada, "Cro-magnon" dediğimiz bir aşamada, artık, Üst Taş Çağının gerçekten birçok aletleri iyi yapabilen, kültürleri gelişmiş olan insanları devreye girdi. Bunlar tabii insan zekasının en üst düzeyinde, yani avlanma arasındaki ilişkiyi çok iyi kurabilen bir gruptu.

O halde; biyolojik olarak dik durup, beyin kapasitesinde (beyin hacmi) artış sağlayarak, ellerimizin özellikle baş parmağımızın çok iyi kullanılır hale gelmesiyle, alet yapımına ve kullanımına başlayarak bir anlamda teknolojiyi keşfettik, ateşi keşfettik; bu da bizim biyolojik yapımızda bir dizi değişikliğe neden oldu. Bütün bunlar konuşma becerisini beraberinde getirdi. Konuşma becerisi ise bizi; iletişim, sosyal organizasyon, sanat, seremoni, yiyecek hazırlama tekniği gibi çok önemli bir uygarlık aşamasına getirdi. İlerleyen zaman içinde, beyin hacmindeki artışın, yeni teknolojileri geliştirme, yeni düşünme ve davranış biçimleri geliştirme becerileri kazanması konusunda önemli rol oynadığını görmekteyiz. Kısacası, insanlığın doğuşuna ilişkin bu çerçeve bilgiler, bize, Anadolu'nun dünya üzerindeki konumunun ne kadar önemli olduğunu gösterirken; Antakya ve Hatay - Samandağ mağaralarının da önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

O halde, Ortadoğu'ya gelindiğinde, Epipaleolitik olarak anılan ve toplayıcılık döneminin son aşaması olan, tarıma geçiş dediğimiz Neolitik yerleşimlerin başı olan dönemdeki yerleşimlere göz attığımızda; size geçmiş dönemlere ait kocaman bir tablo çıkarabiliyorum. Kırmızıyla gösterilen ok bizi gösteriyor. Şu anda höyüklerin yer aldığı alanın dışında, Samandağ mağaralarının, Çevrik'teki mağaraların bulunduğu yerde, insanlar bu yollardan geçerken gerçekten çok önemli kültürel ve biyolojik izler bıraktılar. Diğer tarafa baktığınızda, yani Akdeniz'in doğusunda da bu Epipaleolitik ve Neolitik dönem yerleşimlerini görürsünüz; ancak, Çevrik mağaralarında günümüzden çok daha eski dönemleri, Orta ve Üst Taş Çağı dönemini görürsünüz. Yöremizde bu konudaki araştırmalar sürüyor.

Bunların dışında, Chicago Üniversitesinden Aslıhan Yener hocamızın başkanlığında, Amik Ovası'nda devam etmekte olan büyük kazılar, 300 tane höyüğün tarih çağlarındaki varlığını ortaya çıkarıyor, Asi Deltası'nın içerisindeki yerleşimleri inceliyor, 55 adet yerleşim

saptadılar. Toronto Üniversitesinden bir grup öğretim üyesi de ayrıca bir kazı yapıyor. Antakya'nın ve çevresinin dünya üzerindeki konumu giderek güçleniyor ve tarihi her gün biraz daha gün ışığına çıkarılıyor.

Lisedeki felsefe hocam rahmetli Hamza Masereci'nin oğlu Kamil Masereci, bilindiği gibi, Cumhuriyet Gazetesinin çizeridir ve Kamil Masereci -benim de çok yakından tanıdığım bir kişidir- kendisi medyada evrimi, yani insanlık tarihini izler ve karikatür çizer. Bu, yurtdışında her alanda görülen bir şeydir. Ben size ondan birkaç tane, "çizgilik" adı altında zaman zaman yayınlamış olduğu karikatürleri getirdim. Kendisi bir Antakyalı ve insanlık tarihimizin evrimindeki bazı noktaları karikatürize etmiş bulunuyor; onları da size son olarak göstermek istiyorum. Örneklere bakarsak özellikle futbolla ilgili olan karikatür, günümüzdeki futbol terörünün yansıttığı uygarlık dışı davranışlara bir acı örnek olması açısından bence oldukça önemli.

Evet, sürdürülebilir bir yaşam için, Kamil diyor ki, "İçelim, evrimleşelim."

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI: Çok teşekkür ediyorum hocam, sağ olun. (Alkışlar)

Ben, antropoloji okudum, Mübeccel Kıray gibi bir hocadan ders aldım. Ama bu Afrika bulgusu, özellikle bizim Orta Asya'dan ve Malazgirt üzerinden Anadolu'ya girişimizle ilgili hikayeleri biraz sorgulamamıza da yol açtı; "Yoksa daha farklı, çok yönlü bir göç hareketi mi var dünyada?" gibi soruları düşünmemize yol açtı. Herhalde bunları da araştıracağız.

Şimdi, değerli hocamız Prof. Dr. Coşkun Özgünel'e sözü bırakıyorum.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. COŞKUN ÖZGÜNEL: Sayın Başkan, sayın konuklar; sevgili arkadaşım Berna'nın arkasından, ben size Hatay yahut Antakya sahili içeriğinde Doğu-Batı ilişkilerine kısa bir bakış sunacağım.

Bildiğiniz gibi, Hatay bölgesinin coğrafi konumu, onu bütün tarihsel yaşamı boyunca Doğu ile Batı Uygarlığının karşılıklı gelişen etkileri altında bırakmıştır. Özellikle iki kıta arasında, yani Asya ile Avrupa toprakları üzerinde oluşan ilişkilerin çoğu ve sürekliliği Hatay sınırları içerisinde karşılıklı alışverişlerle gelişmiştir. Bu ilişkilerin oluşmasındaki

en büyük etken, Hatay topraklarının iki kıta arasında kalan en uygun yer ve değişik ulusların ve kültürlerin merkezi olarak da, yaşayanların hoşgörülü olmasından kaynaklıdır. Eski çağlardan beri gelen bu özgünlük, zamanımızda, karşı provokasyonlarla bozulmak istenmiştir. Doğu ile Batı'nın düşünce ve kültür yapısına bakacak olursak, zamanımızda karşımıza çıkan tabloyu düşündüğümüzde, eski çağlarda da hiç kuşkusuz Anadolu kıyıları, Ege Denizi adaları, Doğu ile Batı'nın söz konusu farklı iki kültürünün karşılaştığı ve çoğu zaman kavga ettiği yerlerdir.

Kent, en görkemli ve kişilikli tarihini, kuşkusuz, Selekoslar sülalesinden 1. İmprekor ile 300'lü yıllarda kurulan devletle yaşar. Daha sonra, ... Suriye'sinin başkenti olmasıyla da en görkemli zamanını sürdürür. Asya toprakları üzerinde kalan Anadolu topraklarını bir yarımada olarak düşünürsek, bu büyük kara parçasının topraklarına, kıyı ve denizlerine eski çağlarda egemen olan bir devletin ortaya çıkması ancak Hitit İmparatorluğunun güneye olan ilgileri sonucunda olur. Geçit vermeyen dağlık ve bozuk yollarıyla, bu etkileşimlerin Anadolu yaylalarından batıya ulaşması ancak İ.Ö. 16. Yüzyılda başlar. Aynı zamanda, 2. bin yılın ilk çeyreğinde Anadolu'da egemen olan Hitit İmparatorluğu'nun kontrolündeki yolların veya geçişlerin güvenli olduğu evrelerde dahi, Doğu ve Batı tesirlerinin, Anadolu içlerinden Kıta Yunanistan'ına, Avrupa'ya veya karşıt olarak Asya'ya, Anadolu'ya ulaşması için zamana gereksinim vardı.

Bu yavaşlatıcı engellerin aşılması, öncelikle, 2. bin yılın ikinci yarısından itibaren, Mezopotamya ile Akdeniz devletleri arasında olacak olan ticari alışverişlerin, bu hareketliliği oluşturan bireylerin beraberlerinde taşıdıkları kültür ve uygarlık birikimlerinin en kısa ve en çabuk şekilde oluşturabilmeleri için, insanları yeni yollar aramaya iter. Zamanımızda olduğu gibi, hem ucuz, hem de güvenli yol olan deniz taşımacılığı, kültür ve ticaret hayatına canlılıkla birlikte yeni yaşam biçimlerini de taşır. Bu oluşum Hatay üzerinden emniyetli bir biçimde gerçekleşir. Bunda da İ.Ö. 1200'lerde, Hitit Devleti'nin dağılması sonunda Amik Ovası'nda kurulan beyliklerin ve Batı'dan gelen deniz kavimlerinin etkisi büyüktür. Diğer taraftan, 9 ve 8. Yüzyıl Asur yazılı kaynaklarından edinilen bilgiler, "Umki" olarak adlandırılan, Amik Ovası'nda yerel geç Hitit beyliklerinden söz eden bir oluşum vardır. Amik Ovası'nda başkent olarak tanınan Teltanyag'da yapılan kazılarda ele geçen maddi kültür kalıntıları, anılan kaynakların sözünü ettiği

Umki Krallarını kanıtlayıcı belgelerin olmaması, söz konusu Umkilerin Amik Ovası'ndan başka merkezlere lokalize edilmesine olanak verir.

İ. Ö. 8. Yüzyıl öncesi Kıta Yunanistan'ında yaşayanlar Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu halklarıyla ticaret yapmak için Karadeniz'e açılarak, Sinop ve Trabzon bölgesini kolonize etmişlerdir. Bu girişimin ana hedefi, Anadolu'da bir mekân birliğinin sağlanmasıyla ticaret yollarına egemen olma güdüsünü açık seçik ortaya koyar. Trabzon, eski çağlarda yüklendiği Doğu Anadolu ticari misyonunu zamanımızda da sürdürmektedir. Bundan ötürü, Anadolu'yu kontrol altında tutan devlet veya güç, Doğu-Batı ilişkileri ve ticaretini kendi elinde tutabilmek için Hatay ve çevresinin gözetiminde birini derece söz sahibi olmak ister.

Zamanımızda, Hatay toprakları, aynı özlemlerle gündemde tutulmak isteniyor. Son Körfez Savaşı, Irak Savaşı, zamanımızdaki Güneydoğu politikalarının önemini bir kez daha gözler önüne serer.

Sevgili hocam Ekrem Akurgal'ın belirttiği gibi, eski çağlarda Doğu'nun büyük yerleşim ve ticaret merkezlerine, bol ürün veren bereketli tarım topraklarına, Fırat ve Dicle'nin oluşturduğu sulak alanlara ulaşmak, o yörelere mal satmak veya mal almak isteyen tüccarlar, bu gidiş gelişlerde, Doğu ile Batı arasında yer alan en güvenli ve en kısa yol olan Hatay limanlarından faydalanmışlardır. 2004 yılı başlarına dönersek, İskenderun Limanının lojistik destek için ne kadar önemli olduğunu anlarız. Filistin limanlarının yer aldığı bölgelerin arkasındaki çöl coğrafyası kentleşmeye olanak vermez. Bundan ötürü, tüccarların ve yük gemilerinin bu limanlara fazla bir ilgi duymadıkları bilinmektedir. Çünkü çölde mallarını satacak kentler yoktur. Hatay limanlarını elinde tutan gücün, dış ticarete karşı koruyucu önlemler alarak, yasaklamalarla yabancıların koloni edinmelerine olanak vermediği 13. Yüzyıl öncesi, ticaret erbaplarının buralara girmeleri ve ilk ticari merkezlerini kurmuş olmalarını akla getirebilir. Bundan ötürü, 16. Yüzyıldan itibaren Doğu'ya doğru sarkmak isteyen Batılılar bu yolları kolonize etmişlerdir.

Zamanımızda gerçekleştirilen arkeolojik kazı ve araştırmalardan, ticaretin buralara ulaştığını görmekteyiz. Batılı tüccarlar Doğu kentlerinde güvenli ticaret yapmak için güvenli ticaret yollarına ihtiyaç duyuyorlardı. Hatay bölgesi, güvenlik için seçilen en uygun merkezdi. Güvenliği doğuran diğer neden de, özellikle Akdeniz'in doğu kıyılarına kuzeyden güneye doğru uzunlamasına paralel giden Amanoslar'ın

varlığı, ulaşım için en güzel güzergâhları bu yörelere vermiştir. Tarihte, "Suriye Kapıları" adını alan Belen Geçidi, burada olduğu gibi, Lübnan Dağlarından doğup akan Orantes Nehri, bu dağları ancak Hatay bölgesinden geçerek denize döküldü. Ekrem Akurgal'ın belirttiği gibi, Orantes Nehri'nin vadi içinde açtığı bu yol, tarih boyunca Doğu ile Batı'nın birbirine ulaşmakta bulduğu en güzel kültür ve ticaret geçididir. Asi Nehri'nin oluşturduğu vadi, bol ürün veren bereketli kaynaklardan ötürü, bu ova, Amik Ovası olarak adlandırılır. Orantes Nehri, su taşımacılığı ve su üzerinden Doğu'ya ulaşmadaki stratejik önemi olan bir akarsu olarak da tarihteki yerini alır. Ancak, bugün Orantes Nehri bu özelliğini kaybetmiştir.

1940'lı yıllarda yörede yapılan kazı ve araştırmalarda ele geçen kanıtlar, ticaret yollarının saptanmasına olanak verir. Suriye'nin Lazkiye Limanı'nın 15 kilometre kuzeyinde yer alan Raschamra'da, Frank Chaper tarafından gerçekleştirilen sistematik kazı ve araştırmalar Doğu-Batı ilişkilerinin, özellikle 13. Yüzyıldan bu yana birbirlerini nasıl etkilediklerini ortaya koyan buluntuların gün ışığına çıkması, 40'lı yılların en önemli bilimse keşfini oluşturur. Daha sonra, İngiliz arkeolog Murray tarafından, Orantes Nehri'nin ağzında yer alan Tel Açara'da gerçekleştirilen kazılar da, ele geçen Batı mallarıyla, Doğu-Batı ilişkileri üzerine aynı düşünceleri bir kez doğrular.

Hatay bölgesinin, Asya ve Avrupa kıtalarının karşılıklı kültür ve ticaret ilişkileri yönünden, Anadolu yaylasında ön plana çıkan bir yöre olduğunu ve tarih boyunca bu öneminin iyi anlaşıldığını, tarih boyunca ortaya koyduğu yatırımlardan anlamak olanaklıdır. Doğu ve Batı sözcükleri, zamanımızda ne kadar güncel ve içerdiği olanaklarla hep ön plana çıkmışsa, son yaşadığımız olaylar ve Büyük Ortadoğu Projesi bölgede yaşayan insanlara ne ifade ediyorsa, eski çağlarda da bu yöreler ve yakın komşuları, aynı düşüncelerden kaynaklanarak en heyecanlı, en görkemli mücadele ve büyük harpleri bu kıtalar arasında yapmışlardır. Zamanımızdaki bu bölgedeki savaşlar, Amerika İmparatorluğu tarafından dizayn edilmektedir.

Kültürel yönden bakacak olursak, bu iki kıta, yeryüzünün en büyük zıt kültürlerini oluşturur. Bilim ve düşüncedeki zıtlıkların ortaya koyduğu unsurlar, daha önce de değindiğimiz gibi, karşılıklı ilişkilerini gölgelememelidir. Bu süreç sonunda, Batı Anadolu üzerinden Avrupa kıtasına ulaşan çok boyutlu kültürel etkileşim, zamanımızın Batı

kültürünün boyutlanmasına olanak vermiş, dolayısıyla da ayağa dikmiştir. Düşünce yapıları farklı olan bu iki kıta, her koşulda aralarında savaşı tarih içinde sürdürmüşlerdir. Zamanımız öncesinde, kuvvetler arasındaki yakınlık mücadelelerle devam etse de, büyük bir harbe olanak vermemiştir. Antakya, Hatay bölgesi, Mısır'dan kopup gelen uygarlığın Anadolu içlerine ve oradan da Batı'ya ulaşmasında gerçek bir misyon üstlenmiş ve bu ilişkilerin sonucu olarak, dünya, daima yeni bir yöne girmiş, yeni düşünce hareketlerinin oluşmasına olanak vermiştir. Yani daha sonra Batı'nın, zamanımızda hayran kaldığı Eski Yunan Uygarlığının var olmasına neden olmuştur. Bundan ötürü, Hatay bölgesi, geleceğin uygarlığının tohumlarının yeşerdiği bir yer olarak o zamanlarda ve zamanımızda da hep önem taşımıştır.

Tarih öncesinde yazılı kaynakların olmayışını göz önüne alırsak, sözünü ettiğimiz kazılarda elde edilen yazılı belge ve maddi kültür kalıntıları ışığı altında, yöre yaşamına baktığımızda, bölgede yaşayanların İ. Ö. 2. bin yıl başlarında, onlar tarafından tanınan Girit, Minos, Heras kültürlerinden ileri oldukları görülür. Özellikle Girit Adası'ndaki Doğu etkileri, Mısır Uygarlığından alınan kültürel esinler yadsınamayacak kadar büyük boyuttadır. Girit, Minos uygarlıklarında karşımıza çıkan saray kültüründeki çeşitliliğini, Mezopotamya ve Mısır uygarlıklarının denizaşırı izlerini ve etkilerini taşıdığını ele geçen maddi kültür kalıntılarıyla kanıtlamak mümkündür. Doğu'nun bu güçlülüğüne karşı, İ. Ö. 2. bin yıl ortalarından itibaren, özellikle Kıta Yunanistan'da Peleponnes bölgesinde yaşayan ve adına Miken Kavmi dediğimiz topluluğun denizaşırı ilgileri ve aralarındaki ticaret yüzünden karşı bir etkilenmeye maruz kalmaları, ticareti öğrenmelerine ve koloniler kurmalarına olanak vermiştir. Yöreye egemen olduklarına, daha önce de değindiğimiz gibi, Fransız arkeolog Frank Chaper'in Raschamra'da yaptığı kazılarda, Girit, Minos ve Miken uygarlıklarına ait çok sayıda çanak çömleğin ele geçmesi önemli bir kanıttır.

Batı ile Doğu'nun ilişkilerininin 16. Yüzyıldan itibaren başladığını söylememiz olanaklıdır. Hiç kuşkusuz, Miken çanak çömlekleriyle çok sayıda Miken dinsel inançlarını simgeleyen heykelcikler, bu yörelerin kolonize edildiğine işaretler. Bu idol olarak adlandırılan ve Miken dinsel düşüncesinde varolan bu maddi kültür kanıtları, hiç kuşkusuz, bunların Kıta Yunanistanlı, Mikenli tüccarlar eliyle gelenler olduklarını bize kanıtlar. Sevgili hocam Ekrem Akurgal'ın belirttiği gibi, coğrafi ve jeopolitik yönden, Raschamra kenti, Hatay ve çevresinin kontrolünde ve

ele geçirilmesinde en önemli köprü, geçiş merkezidir. Raschamra'nın zaptı sonrası, Hatay Amik Ovası'nda ve Orantes Nehri arasında kurulacak olan kent ve askeri garnizonlar doğuya, Asya'ya gidecek olan ticaret yollarının çıkış noktasına kadar yaklaşmakta ve egemenlik kurmada önemli noktalarıdır. O nedenle, Hatay bölgesini egemenlik altına almak ve kolonize etmek, bu kıyılarda egemen olan devletin boşlaması mümkün olmayan bir hedeftir.

Şöyle özetleyeyim: Tarih boyunca Hatay ve Antakya toprakları Doğu ile Batı arasındaki en önemli geçişi sağlayan ve bugünkü Batı kültürünün Anadolu üzerinden Doğu'ya geçmesinde en etkin rolü oynayan yöre olarak büyük önem taşımıştır. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI: Teşekkür ederiz hocam.

Şimdi sözü Gazeteci-Yazar Zeynep Oral'a bırakıyorum.

Buyurun efendim.

ZEYNEP ORAL (Cumhuriyet Gazetesi): Teşekkürler. Herkese merhaba.

Benden "Demokratikleşme ve Kültür Sanat Hizmetleri" üzerine konuşmam istenmişti. Mithat Bereket'in yerine de adımın yazıldığını düşünmüyorum; çünkü çok saydığım ve sevdiğim biridir.

OTURUM BAŞKANI: Ben, sürçülisanımdan ötürü af diliyorum. Zaten böyle bir şey söz konusu değil. Herkes kendisinin yerinde olacak. Tekrar özür diliyorum. O anlama gelecek bir hata yapmak istemezdim.

ZEYNEP ORAL: Tamam.

Kültür; kültür sözcüğünden, sahip olduğumuz ve içselleştirdiğimiz tüm bilgi, birikim, din, dil, gelenek, ahlak, hukuk, düşün, inanç, beceri, yaşama biçimi, yaratıcılık ve benzeri şeylerin bileşimini anlıyorsak; kültürün aynı zamanda bir değerler sistemi olduğunu da kavramalıyız, bilmeliyiz. Bence, kültürün ipuçlarını en güzel biçimde çocuklarda görebiliyoruz. Kültür sözcüğünü belki daha geniş anlamda tanımlayabilmek için, önce kimi gözlemime yer vermek istiyorum.

İstanbul'da, bir gün sokakta yürüyorum; kar yağıyor. Kar çok şiddetlendi. Bir grup çocuk kâr topu oynarken şöyle bağıyorlardı: "Yaşasın, yaşasın, gökyüzünden tatil yağıyor!" Bu, çocuğun yaratıcılığı, sanatçılığı ve o çocuğun ilerdeki kültürüne bir işaret belki. Hiçbir büyüğün düşünemeyeceği bir şey. Ama aynı kar yağışını Doğu'daki herhangi bir kentimize götürürseniz, çocuklar böyle bir şeyi akıl etmez;

çünkü zaten karla birlikte yaşıyorlar. Bir gün Hakkari'de, çocuklar sokakta -bunları kimse bana anlatmadı, bunları gördüm, onun için çok etkileniyorum- oyun oynuyorlardı. Kar yoktu. Saklambaç oynuyorlardı; dünyanın her yerinde, her ülkede çocukların oynadığı saklambaç. Ebenin şöyle bağırdığını duydum: "Önüm, arkam, sağım, solum sobe. Polis, asker, korucu olmayan ebe." Bir saklambacı buna çeviren herhalde çocuklar değil içinde yaşadıkları ortam. Yine Hakkari'de çocuklar, tıp tıp oynuyorlar; hani "tıp!" dersiniz, arkanıza bakarsınız, herkes olduğu gibi durur, donar kalır. Burada, Hakkari'de şöyle oynuyorlardı çocuklar bu oyunu: "Bir, iki , üç, ölüm! Bir, iki, üç, ölüm!" Herkes donup ölüyordu. "Tıp"ı da ölüme çeviren o çocuğun içinde yaşadığı durumdu.

Antakya'ya ilk kez 70'li yıllarda geldim, tam tarihini hatırlamıyorum. 72'de Milliyet Sanat Dergisini kurmuştuk arkadaşlarımızla ve Antakya Müzesine yeni bulgular gelmişti, onları görmek için geldim ve özel bir sayı yaptım burada. Hiç unutmuyorum, sokaktaki çocuğa, "Müze nerede?" diye sorduğum vakit, "Müze ne demek?" demişti çocuk. İlkokul yaşında bir çocuktü. Bugün Antakya'da, "Müze ne demek?" diyen bir çocuğun olduğuna inanmıyorum.

Kültürün izdüşümlerini, geleceğinin çocuklarında görebiliyoruz. Ama eğer kültür bir değerler sistemiyse, bu sistem ekonomik yapıyla, politik yapıyla, toplumsal yapıyla iç içe, içli dışlı bir şekilde birbirlerini oluşturuyor ve birbirlerini dönüştürüyor. Ekonomik yapı; yani üretim araçları, üretim ilişkileri, üretim biçimleri. Politik yapı; yani güç ilişkileri. Yani siyasal iktidarın temeli nedir, gücün kaynağını nasıl, hangi yöntemlerle, hangi yolda kullanıyor; siyasal iktidarın karşısında bireyin ne gibi hakları, özgürlükleri var ya da yok ya da olmalıdır; toplumun siyasal örgütlenmesi nasıldır ve bunlar gibi sayısız soru. Toplumsal yapı; yani toplumsal ilişkileri, toplumda benimsenen tüm maddi ve manevi değerlerin işleyişi. Bunların hepsi kültürün içinde ve benimsediğimiz kültür de sanata yön veriyor.

Demokratikleşme; demokratikleşme sözcüğü bile, henüz o hak ve özgürlüklerden yeterine yararlanmamayı içeriyor. Çünkü eğer demokrasi, temelini insan hak ve özgürlüklerine, eşitliğe dayandıran bir sistemse; bugün yeryüzündeki uygulamaları kadar da çok çeşidi varsa, demokratikleşme sözcüğü, demek ki bu haklardan henüz yeterince yararlanamıyoruz gerçeğini de içeriyor. Kaldı ki, geçmişteki temel haklar günümüzde artık insanlara da dar geliyor. Bu hakların genişlemesi,

geliştirilmesi kaçınılmaz oluyor. Zaten onun için de birtakım insanlar mücadele veriyor, başları da belaya giriyor.

Günümüzün tek kutuplu dünyasında, küreselleşmenin de etkisiyle, demokratikleşmenin daha çok siyasal ve ekonomik alana kaydığını; ama toplumsal ve kültürel alanlardan uzaklaştığını görüyoruz. Siyasal güç büyüdükçe ve tek ses oldukça, demokratik hak ve özgürlükler kısıtlanıyor. Toplumdaki ekonomik gelir uçurumu büyüdükçe, bireyin hak ve özgürlükleri kısıtlanıyor. Liberal demokraside ya da kapitalist sistemde, her şeyin metalaşması, paranın tek mutlak değere dönüşmesi, her şeyin alınır satılır olması, paranın bir araç olmaktan çıkıp amaç haline gelmesi, yaşamdaki tek idealin "sahip olmak" ile özdeşleşmesi; "Düşünüyorum, öyleyse varım" "Yaratıyorum, öyleyse varım" yerine, "Tüketiyorum, öyleyse varım" düşüncesinin geçerli olması; bütün bunlar ve para, şan, şöhret, iktidar hırsının gözleri bürüdüğü; emeğin, erdem, dürüstlüğü, onurun unutulduğu, kültürün kültür-fizikle karıştırıldığı bir ortamda, mutluluk, özgürlük, toplumsal adalet duygusu, yaşama sevinci, insancıl duygular nasıl tatmin olacak?! Hiç olabilir mi!? Beklentiler karşısında, umut nerede? İnsanlar kendilerini nasıl ifade edecek? Acısını, sevincini, düşüncesini, düşlerini, peşinden koştuğu bilinmeyenleri, kimliğini nasıl araştırarak? Ben kimim, nereden geldik, nereye gidiyoruz sorusuna nasıl yanıt bulacak? Biraz önce nereden geldiğimizi izledik, ama nereye gittiğimizi araştırarak, bence sanat ve kültürdür. Bütün bu soruları nasıl yanıtlayacağım? Çoğalttığım soruları nasıl dile getireceğim, nasıl dışa vuracağım, bunları nasıl paylaşacağım?

Bütün bunlar, bu sorular ve kullandığımız bu sözcükler; mutluluk, özgürlük, yaşama sevinci, umut, kendini ifade gücü, yaşamın anlamını araştırma vb... bütün bunlar benim için sanat alanına giren sözcükler ve kavramlar. Siyah ya da beyaz diye kesin etiket koyamadığımız, sınıflayamadığımız, belli bir kalıba sokamadığımız, kategorize edemediğimiz; ama duyguyla, düşünceyle, gönülle sorguladığımız, iletişim sağlamaya, paylaşmaya, çoğaltmaya ve toplumsallaşmaya yarayan kavramlar. Bunların tümü sanat ve kültürün meseleleri.

Antakya, çok zengin bir kültürel mirası paylaşan, bu zenginlikten pay alan bir kent. Bunu hep söylüyoruz, geçmişine bakarak söylüyoruz. Ama bugün acaba gerçekten öyle mi? Toplumun kaçta kaç bu zenginlikten pay alıyor ya da acaba hiç pay alıyor mu? Kaçta kaç bu zenginliğin farkında, bunun bilincinde?

72 yılında Antakya'ya ilk geldiğimde, Müze heyecan vericiydi demiştim; ondan sonraki yıllar içinde yine geldim. En son, mart ayında geldim, yine Müzeye gittim, dolaştım. Hiç olmazsa Antakya'da Müze açık. Anadolu'nun neresine giderseniz gidin, birçok değerli müzelerimiz var. O müzeleri açıp da içine girebilmek için ne kadar güçlük çektim, bilemezsiniz, ki gazeteci kimliğiyle girmeye çalışıyorum. Sokaktaki vatandaş, sokaktan geçen insan, kendi kentindeki, kasabasındaki müzenin içine giremiyor. Ya kadrosuzluktan kapalıdır, ya tamirat nedeniyle kapalıdır vesaire. Geçen gelişimde burada yine Müzeyi gezdim. Müzede benden başka bir tek insan, bir tek Allah'ın kulu yoktu. Tamam, çok büyük bir tarihi zenginlik üzerinde yaşıyor Antakya, hoşgörünün merkezi diye sık sık söylüyoruz. Televizyondaki o film muhteşemdi, çok da ilgi çekti. Merak ediyorum, Antakyalıların kaçta kaç bu bilincindeler? O zaman, hizmetlerden söz ederken, ister merkezi, ister yerel hizmetlerden olsun, sanat ve kültür hizmetlerinden söz ederken, bence, önce bazı ilkelerde, prensiplerde anlaşmak lazım. Bunları çok kısa olarak özetlemeye çalışacağım.

İster yerel, ister merkezi sistem, kim olursa olsun, bu hizmetleri götürürken ya da nasıl bir sanat eğitimi, nasıl bir kültürle iç içe yaşamayı sorguladığınız vakit, önce şu ilkelerde bir anlaşalım:

İnsan varlığına verilen değeri temel değer olarak savunan ve çağdaşlığı olmazsa olmaz koşulu sayan bir hizmet, bir sanat anlayışı...

Bunu, insanın özgürlüğüne, yaratıcılığına ve yapıcılığına olan inançla bütünleyen bir sanat anlayışı.

İnsanlara, kültürün sürekli eğitim, sürekli çabayla elde edilebileceğini gösteren; bu yolla, yalnız kişinin kendini değil, içinde yaşadığı toplumun da düzeyini geliştireceğini ve bunu bir yaşam biçimine dönüştüreceğini bilen bir hizmet.

Sanatsal herhangi bir etkinlikle, araştırma ve düşünme, sorgulama yetisinin de önemini ortaya koyan bir hizmet.

Gençlere, çocuklara, bakmayı değil, görmeyi, eleştirmeyi, düşünmeyi öğretecek bir hizmet zorunluluğundan söz ediyorum.

Bugün yaşadığımız beğeni yozlaşmasından, demokrasinin yerleşmemesine ve çevre bilincinin gelişmemesine, kentlerdeki çarpık yapılanmaya kadar pek çok gerçeğin altında, görmeyi, eleştirmeyi, düşünmeyi, sorgulamayı bilmememiz yatıyor. Evet, çoğulculuk ve çok seslilik; günümüzde bu iki sözcük de çok moda, herkes bunu istiyor.

Ancak, çok seslilik, her kafadan bir ses çıkması demek değildir. Belki bu sıraladığım ilkeler doğrultusunda, o ses neye yarıyor, o ses kime ulaşıyor, o ses neye hizmet ediyor; onları yanıtlamaya çalışırsak, o zaman çok sesliliğe ulaşırız.

Merkezi ya da yerel yönetimler bunu nasıl sağlayabilir? Yeni keşiflere gerek yok. Dünyada çeşitli örnekler var. Ancak, şöyle ya da böyle topyekun bir seferberlik gerekiyor. Kamu kuruluşundan özel sektörüne, eğitim-öğretim kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına, toplumun farklı kesimlerinin katılacağı bir süreçten söz ediyorum. O sürecin daha ilk aşamasında, bu farklı sektörler eğer işin içine katılabilirlerse, katılırlarsa, sonuçlarının da sahiplenilmesi, paylaşılması sağlanabilir. Bunun için çeşitli yöntemler var, yollar var -ayrıntılara girmeyeceğim- danışma kurulları kurulabilir. Ama burada da birkaç tane tehlike var, ki onların da sözünü etmem lazım.

Sanatın özünde muhalefet yatar. Bu nedenle, gerek merkezi yönetimler, gerek yerel yönetimler, sanatın özündeki o muhalefetten kaçmak için, sanatı kendileri üretmeye bakarlar. Oysa bunun yerine, sanatı üretenlere, bağımsız olarak üretenlere olanak sağlamak, desteklemek, onları teşvik etmek, onlara kaynak ayırmak o çok sesliliğin olmazsa olmazıdır. Şakşakçı bir yandaş yerine, muhalif bir yaratıcı insanın çok daha yararlı olacaktır.

Bir başka tehlike de şu: Bugün bütün dünyada tehlike var, ama özellikle bizim ülkemizde, kolaycılığa alışık olduğumuz ve kolaycılığı sevdiğimiz için, genelde tembel olduğumuz için benimsediğimiz bir şey var; popülizm, popüler söylem. Biz artık her şeyin ucuz, kolay, gözde olanını daha çok seviyoruz. Bu popülizme örnek vermeme gerek bile yok. Televizyonu her açtığınızda karşılaşıyorsunuz. Kitap satışlarının, edebiyat dünyasının kitaplarının bile artık nasıl satıldığını, reklam ilişkilerini biliyorsunuz; panolarda, yatak üzerinde resmedilmiş posterlerle edebiyat kitapları pazarlanıyor, satılıyor. Sanat etkinliklerinin tüketime oranla değerlendirilmesi, kelle sayısına göre değerlendirilmesi bence en büyük tehlikelerden biri. Bu popülist söylem, düşünmeyi, eleştirel düşünceyi değil; salt izlemeye, edilgin olmaya ve kaderi kabullenmeye götürür insanlarımızı. Bu da bir tehlike.

Bir diğer tehlike de şu: "Yerel yönetimler ve merkezi yönetimlerde kaynaklar, olanaklar, teşvik bağımsız sanatçılara, etkinliklere yönlendirilmeli" dediğim vakit, biliyoruz ki, yerel yöneticilerimizin

çoğunun medyada starlaşmak gibi bir tutkusu oluyor ve korkarım ki sanatsal, kültürel etkinlikler o yöne kanalize edildiği vakit, bunu da ancak medyada starlaşmak için kullanabiliyor. Tabii bunlar ilk başta görünen tehlikeler.

Özel sektörün katkısından söz ettim; özel sektörle ilgili daha 2 ay önce bir yasa çıktı, Sponsorluk Yasası, bundan yararlanılabilir. Bir de şuna kesinlikle inanmıyorum: Bir festival yapıp da, "Tamam, biz sıramızı savdık" anlayışına doğru değil. Hayır, benim söylediğim gibi, o ilkeler ışığında topyekun ve sürekli bir eğitim, bir bakış açısı söz konusu.

Süreklilik, çoğulculuk, çok seslilik, çeşitlilik, farklılığa yer açmak, topyekun seferberlik; baştan beri söylediklerimi gerçekleştirmek için bunları saptayacak bir kültür politikası gerekiyor. Kültür politikası sözcüğünü özellikle sona sakladım; çünkü bugüne kadar çok konuşulup da üzerinde herhangi bir şey yapılmayan bir kavramdır. Başta beri söylediklerimi içeren bir kültür politikası gerekiyor. Ancak o zaman sanat ve kültür yerel kalkınmaya hizmet edebilir, ancak o zaman sanat ve kültür aracılığıyla yaşam kalitesi yükseltilir. Demokratikleşmenin kültürel, sanatsal ve toplumsal alanlara yansması dileğiyle...

Teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler Zeynep Oral.

Biraz önce Coşkun Özgünel hocamız hemen bitirince panikledim. Zaten o arada bir de, "Çay molası verelim" mesajı gelmişti. Yönetim sorumluluğu pek ağır bir sorumluluk. Basketbol oyuncusu gibi, her saniye dikkatli olmanız gerekiyor. Bir de neyi düşündüğünüzü de doğru söylemeniz gerekiyor. O kadar işin altından kalkmak her zaman pek kolay olmuyor. İktidar hoş bir şey değil aslında; ama ne yapalım, burada bu tür bir şeyi yapmaya mecbur olduğumuz için, yapıyoruz biz de.

Bu gücü, erki kullanarak programda ufak bir değişiklik yapmıştık; öğleden sonraki oturumdan Zeynep hanımı buraya davet edip zamanı iyi kullanmaya çalışmamız gibi. Çay molası öncesinde, sevgili Başkan Oran'ın iki bölümlük bir konuşması var. Onun ilk bölümünü sizlere sunalım. Biraz daha sabredin; farkındayım, ayakta da izliyorsunuz ve çok dikkatli izliyorsunuz. Adlarını bilemediğim genç arkadaşlarımdan, onları anons edemediğim için özür diliyorum ve sözü Sayın Oran'a bırakıyorum.

Prof. Dr. BASKIN ORAN (A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi):
Teşekkürler Sayın Başkan.

Hatırlarsanız, bizim çocukluğumuzda, hani "otuz iki kısım tekmili birden" diye bir film türü vardı, "Baytekin'in Maceraları" bu otuz iki kısma girerdi. Sayın Başkan "iki kısım" deyince, millet korkmasın. Ben onu hemen açıklayayım. Aslında Antakya ve bölgeyle bu kadar yakından ilgili konuşmalar yapıldıktan sonra, benimki bir parça kültür şoku yaratabilecek bir şey. Çünkü ben ne şehir plancısıyım, ne mimarım, ne kültür adamıyım. Ben, ayıptır söylemesi, uluslararası ilişkilerciyim. (Gülüşmeler) Dolayısıyla, buraya biraz zor eklemenebilecek bir şey. Ama hani derler ya, "umumi arzu üzerine", Büyük Ortadoğu Projesi hakkında bir bildiri vermem istendi. Ondan sonra, değerli, meşhur öğrencilerimizden Mithat'ın da yurtdışına gitmek zorunda kalması üzerine, onun yerine de bir konuşma yapmam istendi.

Büyük Ortadoğu Projesinden başka, bir de Büyük Dünya Projesi falan diyemeyeceğimize göre, Hatay ile biraz daha yakından ilişkili olsun diye, Hatay'ın Türkiye Cumhuriyetine katılması öyküsünü anlatmama karar verildi. Şimdi onu anlatayım size.

"Hatay" kelimesi 1936'dan önce nâmevcuttu. 1936'da bunu Türkçe'ye kazandıran Atatürk'tür. Daha önce bu bölge hep İskenderun Sancağı diye adlandırılırdı ve Fransızca'da da aynı şekilde, "Le Sandjak" diye tercüme ediliyordu. 36'da, Atatürk, buranın Türklüğünü kanıtlamak çabası içinde, "Kırk asırlık Türk yurdu başkasına bırakılmaz!" dedikten sonra, buranın Türklüğünü kanıtlamak için, Orta Asya'daki Türk beyliklerinden biri olan Hatay adını buraya uyguladı. Böylece, hem İskenderun Sancağının Türklüğüne, hem de aynı zamanda dört bin yıl önce burada yaşamış olan Hititlerin -ki onlar Eti adıyla yeniden isimlendirilmişlerdi- Türklüğüne gönderme yapan biçimde, o zamanlar geçerli olan ve bütün medeniyetlerin Orta Asya'dan yayıldığını söyleyen Türk Tarih Tezinin bir uzantısı olarak buraya "Hatay" denmeye başlandı. 36'dan beri böyle söylüyoruz.

İskenderun Sancağı Misak-ı Milli sınırları içindeydi. Misak-ı Milli'yi hemen hatırlatayım; 6 maddedir, bir de ek maddesi vardır unutulmuş.

1. Maddesi önemlidir: 1918 Mondros Mütarekesinin yapıldığı tarihte Osmanlı Ordularının elinde olan topraklar bizim topraklarımızdır, bizim sınırlarımızdır. Üç aşağı beş yukarı Misak-ı Milli'nin özü budur.

1923'te yapılan Lozan Barış Antlaşmasında, Misak-ı Milli sınırları içinde olduğu düşünülen üç yer dışarıda bırakıldı. Bir, Batum; Sovyetler

Birliği'ne bırakıldı, Gürcistan'ın sınırları içinde bugün. İki, İskenderun Sancağı; Fransa'ya bırakıldı. Üç, Musul Vilayeti; İngiltere'ye bırakıldı. Bu Musul ve Batum'u bir kenara bırakalım şimdi.

İskenderun Sancağı, 1921'de, Mustafa Kemal Paşa ile Fransızlar arasında Ankara'da yapılan bir anlaşmayla Fransa'ya bırakıldı. Neyin karşılığında? Fransızların, İngiliz ve Yunanlıları açıkta bırakacak bir şekilde, Kilikya'dan yani Adana, Mersin, Maraş civarından çekilmeleri karşılığında. Zaten Kurtuluş Savaşının başarıya ulaşmasında çok önemli adımlardan bir tanesi de budur. Buranın Fransızlara bırakılması olayı, Lozan'ın 8. Maddesinde de teyit edildi. Bunun arkasından, Fransa, Milletler Cemiyetinin usullerine göre, bu toprakları, yani Suriye ve Lübnan dediğimiz yerleri, Sancak da dahil, mandası altında yönetmeye başladı.

Manda, bir tür himaye gibi bir şey. Yönetebilmek için, meşhur "böl ve yönet" politikasını uyguladı ve bu toprakları dört devlete böldü. Halep Devleti, Şam Devleti, Lübnan Devleti, Alevi Lazkiye Devleti. Özerk Sancağı da bu dört devletten Halep Devleti'ne bağladı.

Yalnız, bunun üzerine bölge halkı ayaklandı. Ayaklanma başlayınca, Arap ayaklanması başlayınca, Halep ve Şam Devletlerini birleştirdi ve Sancağı da idari olarak Şam'a bağladı, yani Suriye'ye bağladı. Bunu yapınca, bu sefer Türkler, Aleviler ve Ermeniler ayaklandı. Özellikle Ermeniler, tek kelime Arapça bilmedikleri için, ayaklandılar. Fakat o sırada Türkiye, bölge Türklerinin bu tepkilerine herhangi bir yardım vermedi; çünkü başı 1925 Şeyh Sait Ayaklanmasıyla dertteydi.

Bundan sonra, artık çok önemli bir değişiklik görüyoruz. Türkiye, 1926 yılında Musul konusunda İngiltere'yle bir anlaşmaya varıyor ve Musul'u İngiltere'ye bırakıyor. Artık bundan sonra, dikkat edin, Musul'u verip Hatay'ı almaya uğraşıyoruz.

1936, bu sorunun esas olarak ortaya çıkma tarihidir, beş yıl falan sürmüştür bu iş. Bizim kitaplarda hemen oldu gibi gözüküyor, ama beş yıl falan sürmüştür. 1936 yılında, Fransa'da bir sosyalist iktidar başa geldi ve bu bölgelere bağımsızlık vermeye girişti. Çünkü yapılan bütün araştırmalar petrol bulunmadığını göstermişti. Suriye ile yapılan manda anlaşmasını sona erdirdi ve Suriye'ye bağımsızlık verdi. Türkiye, burada devreye girdi ve "Nasıl Suriye ile bir bağımsızlık anlaşması yaptıysan, Sancak ile de bir bağımsızlık anlaşması yap" dedi. Fakat, Fransa, Suriye'yi parçalarını endişesiyle bu olaya yanaşmadı ve konu Milletler Cemiyetine götürüldü.

Milletler Cemiyeti bir rapor verdi. Bu rapora göre, Sancak, içişlerinde bağımsız olacak, resmî dili Türkçe olacak; buna karşılık dışişlerinde ve para ve gümrük gibi mali işlerde Suriye'ye bağlı kalacak.

Bunun arkasından bir seçim sayımı yapılmaya girişildi. İki dereceli bir seçim olacaktı. Önce birinci dereceli seçmenler seçilecekti, onlar da milletvekillerini seçeceklerdi. O sırada buranın nüfusu 219.000'di. Bu 219.000 kişi içinde yapılan araştırmaya göre, yüzdeler şu merkezdeydi: Yüzde 39.7 Türk, yüzde 28 Alevi, yüzde 11 Ermeni, yüzde 10 Sünni Arap, yüzde 9 Rum Ortodoks, yüzde 3 diğerleri; yani Kürt, Çerkez, Yahudi, İsmaili ve Araplar.

Burada, yüzde 39.7 Türk, yüzde 28 Alevi meselesi dikkatinizi çekmiş olabilir. Bu son derece doğal bir şey; çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nda, 1454 yılından bu yana, hatta Orta Doğu'da çok daha öncesinden beri millet sistemi geçerliydi ve millet sistemi, insanların kendilerini etnik mensubiyetlerine göre değil, dinsel veya mezhepsel mensubiyetlerine göre tanımlamaları sonucuna varıyordu. Bu nedenle, Sancak'taki Aleviler, kendilerine yapılan baskılara veya ikna edilmelerine göre, kendilerini bazen Alevi, bazen Arap, bazen Türk olarak deklare ediyorlardı.

Dolayısıyla, Türkiye, bu şekildeki bir sınıflandırmaya tepki gösterdi. Güneye 30.000 asker yığıldı. Atatürk buraya bir gezi yaptı. Bu, sınıra 30.000 asker yığmak falan, Türkiye'nin kalkıp da Fransızlara karşı bir işgal hareketi düzenleyeceği anlamına gelmez; fakat bu bir gövde gösterisidir. Asıl önemli olan olay, o sıradaki dünya konjonktürüdür. Yani savaş geliyor, savaşın geldiğini çocuklar bile biliyor. Bu savaşta Türkiye'nin rolü jeostratejik bakımdan çok önemli. Türkiye, İngiltere'nin yanında yer almalı; eğer İngiltere'nin yanında yer almayacaksa, Almanya'nın yanında yer almamalı. İngiltere ve Fransa böyle düşünüyor.

Onun üzerine, İngiliz diplomasisi harekete geçti, Fransa'yı ikna etti bu konuda fazla ısrar etmemesi için ve 1938 yılında seçim kararlaştırıldı. Türkiye'nin seçim kuralları üzerinde istediği değişiklikler yapıldıktan sonra, işlemler yeniden başladı. 40 milletvekili seçildi Hatay Parlamentosuna. Bunlar: 22 Türk, 9 Alevi, 5 Ermeni, 2 Arap, 2 Rum. Bu kompozisyonda, Meclis Başkanı, Başbakan, Cumhurbaşkanı Türkler arasından çıkarıldı. Çünkü Türkler burada çoğunluğa sahipler.

Bunun arkasından, Türkiye, 1 Eylül'de savaşın başlamış olması durumunda, büyük bir koz ileri sürdü. İngiltere ve Fransa'ya, "Sizinle

Üçlü ittifak yapmamı istiyorsanız, Hatay, Türkiye'ye katılacak" dedi. Fransa bunu kabul etti ve daha bu karar yürürlüğe girmeden, Meclis, oybirliğiyle katılma kararı alarak Türkiye'ye katıldı.

Bu mesele Türk dış politikasında çok tartışılmıştır. Çünkü Türk dış politikasında iki tane ilke var, çok kesin ilkeler. Bir, Batıcılık; iki, statükoculuk. Statükoculuk, toprak almamayı içeriyor; yani "Elimdeki topraklar benimdir, vermem; ama başkasından da toprak talebim yoktur" demektir. Aldığı taktirde, buna "irredantizm" derler uluslararası literatürde. Irredantizm, kendi sınırlarına bitişik yerlerde yaşayan soydaşlarının topraklarını da kendisine katma politikasıdır. Türkiye böyle bir politika izlemedi.

Peki, Hatay olayı neydi? Hatay olayı, bir irredantizm olayıydı. Fakat hiçbir zaman bir irredantizm politikası zincirinin bir halkası olmadı. Nitekim, Kıbrıs meselesi de şu andaki hal çaresiyle, Hatay'ın bir istisna olduğunu gösteriyor.

Peki, Atatürk, neden o kadar ısrar etti? Biraz evvel satır arasında söylediğim veya söylemeyi unuttuğum bir olay var. "1921 yılında Fransa'ya bırakıldı ve Lozan Antlaşmasının 8. Maddesiyle de bu bırakma teyit edildi" demiştim; o sırada Lozan Antlaşmasını imzalayan İkinci Meclis. Birinci Meclis zaten Lozan Antlaşmasına çok fazla itiraz etmesin diye değiştirilmiş; bir erken seçim yapılmıştı, Bu İkinci Meclis bile, ki Mustafa Kemal Paşa tarafından seçilmiş bir meclistir, "Bazı yerleri, üç yeri Misak-ı Milli sınırları dışında bıraktı" diye Mustafa Kemal Paşa'ya kök söktürdü. Yani vatan haini demedi, ama vatan haini demeye varacak şeyler söyledi. Oysa Mustafa Kemal Paşa, o bırakmalar sayesinde bu sınırları kurabilmişti. O sırada, Ankara'dan Eskişehir'e tren, işlediği zaman, 22 saatte geliyordu. O kadar zorluklar içinde bu sınırlar tescil edilmişti.

Bu eleştiriler, Mustafa Kemal Paşa'nın içinde ukde kaldı. Ondan sonra, Atatürk, ölüm yatağında bu ukdeyi içinden atmak için, kendi politikasının bir büyük istisnası, ama tek istisnası olarak, Hatay'ın alınması konusunda bastırmıştır.

Daha geniş bir dış politika teorisi açısından incelediğimiz zaman durumu, bizim gibi Stratejik Orta Boy ülkeler (Stratejik OBD: stratejik öneminin çok büyük olması nedeniyle boyundan büyük işler yapmaya müsait devlet) stratejik önemlerini kullanarak, tarihin büyük devletlerine karşı direnebilirler, bazı konularda dış de gösterebilirler.

Fakat toprak ilhakları -ki, bu teknik olarak bir iltihaktır (katılma) ama aslında bir ilhak sayılır- iki tane koşula bağlıdır:

Bir: o ilhak dünya güç eksenlerinin dışında olmalıdır. Mesela 1930 yılında Ağrı İsyanını bastırmak için, Türk Silahlı Kuvvetleri İran'a girmişler ve Küçük Ağrı'yı çevirerek Türk topraklarına katmışlardır. Sonra 32 yılında, aynı büyüklükte verimli bir toprak parçası İran'a verildi, İran tatmin edildi, problem çıkmadı. Nasıl yapılabilirdi bu Küçük Ağrı işgali? Çünkü 1930 yılında orası dünya güç eksenlerinin dışındaydı. Türkiye-İran sınırıyla uğraşacak hali yoktu dünyanın; çok önemsiz bir yerdi.

Ama Kıbrıs öyle değildi. Kıbrıs, 1974'de, dünya güç eksenlerinin tam kesiştiği yerdeydi ve başımıza büyük bir bela açtı, tam bir bela açtı. Türkiye Cumhuriyetinin rastladığı en büyük dış politika belası, Kıbrıs sorunudur. Hâlâ işin içinden tam çıkabilmiş değiliz.

Stratejik OBD'nin bir toprak ilhak edebilmesi için ikinci koşul da, bölgesel gücün icazetini almış olmasıdır. Hatay'da, bölgesel gücün icazeti alınmıştır; hem İngiltere'nin, hem Fransa'nın icazeti alınmıştır. Fakat Kıbrıs olayında alınmamıştı. Onun için, Hatay meselesi, Suriye'nin bugüne kadar ettiği itirazlar -ki o itirazlar bitiyor artık- dışında Türk dış politikasına bir sorun çıkarmamıştır.

OTURUM BAŞKANI: Çok teşekkürler. (Alkışlar)

Sevgili izleyicilerimiz 10 dakikalık bir ara veriyoruz. Sonra, Sayın Oran'ın konuşmasının ikinci bölümünü dinleyeceğiz. Ondan sonra, kalan yarım saatlik sürede sizlerin katkı ve sorularınıza ve hocalarımızın ayrıca ilave etmek isteyecekleri şeyler varsa, onlara yer vereceğiz.

(Ara verildi)

OTURUM BAŞKANI: Hepinize teşekkür ediyorum. Bir resim geldi bana; hem sizin özelinizde, hem de konuşmacılarımızın çağırıcı niteliklerini gösteren güzel bir şey. Arada zaten bir tane iltifat aldım. Birkaç yıldır burada yaşayan bir arkadaşımız geldi, Son yıllarda artık duymam gereken bir şey, "Gençliğinizin böyle devam etmesini diliyorum" dedi. (Gülüşmeler)

İkinci bölümü, Baskın hocamın izniyle, Coşkun hocanın konuşmasıyla başlatmak istiyorum. Çünkü daha önce sizler adına kendisinden süresinin 5 dakikasını almıştım, şimdi bunu sunuşlarını tamamlamak üzere kendisine geri iade etmek istiyorum.

Buyurun hocam.

Prof. Dr. COŞKUN ÖZGÜNEL: Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çok kısa bir şeyler söylemek istiyorum.

Antakya kenti en görkemli ve kişilikli tarihini hiç kuşkusuz Selekoslar sülalesinden 1. İmprekor ile kurulan, 300'lü yıllarda başlayan ve taşra Roma'sının başkenti olmasına kadar geçen süreçte yaşamıştır. Bu süreçte çok önemli bir Doğu kenti olarak karşımıza çıkar. Tabii, Büyük İskender'in Hindistan içlerine kadar yaptığı yürüyüşün büyük etkileri de bu topraklarda günümüze kadar süregelmiştir. Batı kültürünün, Büyük İskender'in, dünya devleti kurma düşüncesinin harekete geçtiği 334 yılı başına kadar devam ettiği burada izlenebilir.

İskender'in Hindistan içlerine kadar yürümesi, Batı kültürünün ve dil olarak Eski Yunanca'nın kullanılması, Batı'nın Doğu'ya olan egemenliğinin en yüksek zirveye ulaşmasına olanak hazırladı. İskender'in, Doğu ve Batı kültürlerinden esinlenerek ortaya koymak istediği kültür sentezi, farklı toplumların, farklı düşünce ve geleneklerinin böyle bir oluşuma onay vermediği, inişe geçen ve parçalanan İmparatorlukla bir arada yürüyordu. Bütün bu olayların arkasında, İmparatorluk sınırları içinde yer alan yörelerin Yunanlaştırılması, yani Helenize edilmeleri, yeni bir tarihsel tanımı da beraberinde getirdi. Buna "Helenismus" diyoruz.

Konuyu uzatmak istemiyorum; ama şunu vurgulamak istiyorum: Bugün Hatay ili sınırları içinde yaşayan yurttaşlarımız, Doğu-Batı sentezini en iyi biçimde yaşayan topluluklar olarak, Batı'ya ve dünya milletlerine en güzel sevgi ve hoşgörü derslerin vermektedirler.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI: Çok sağ olun hocam.

Şimdi, sevgili hocamız Baskın Oran, "Büyük Ortadoğu Projesi" konulu konuşmasını yapacak.

Buyurun efendim.

Prof. Dr. BASKIN ORAN: Bu, son bir yıldır, hatta altı aydır duyulan bir şey; ama çok eski bir konu bu. Çünkü 12. Yüzyıldan bu yana, Batılılar, gerek ticaret için, gerek Haçlı Seferleri nedeniyle kendi doğularıyla ilgilenmişler. Çünkü bu topraklar çok fazla tüccar yetiştiren, burjuva yetiştiren topraklar değildir. Batı Avrupa özel mülkiyet üzerine kurulduğu için, orada tüccar yetişmiştir. O tüccarlar da kendi içlerinde ticaret yapamıyorlardı; çünkü feodal düzen buna müsait değildi, asayiş

yoktu, tek hukuk yoktu. Onlar da kendi dışlarıyla ticaret yaptılar ve feodal beylerin lüks ihtiyaçlarını sağlayacak, baharat gibi, ipek gibi birtakım maddeleri Doğu'dan sağlamaya çalıştılar. Bir kere o nedenle, transit yolu olarak buralarla ilgilendiler.

Arkasından, ikinci olarak, 19. Yüzyılın sonunda emperyalizm ortaya çıkınca bu topraklar çok önem kazandı Batılılar için.

1945'ten sonra, üçüncü bir dalga önem kazandı: anti-komünizm. Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliğine karşı buraları kendi etkisi altına almaya çalıştı.

Dolayısıyla, bu Doğu terimi de her zaman Batı'nın ilgisinin sonucu olmuştur. Burası niye Doğu; çünkü Batı'nın doğusu. Nasıl ki Anadolu, "Anatolia", Yunanca'da doğu demekse; burası da Batılılar tarafından, önce Doğu, sonra Yakındoğu -ki, Lozan Antlaşmasının resmî adı "Yakın Doğu Sorunları Üzerine Lozan Konferansı"dır- ondan sonra Ortadoğu, Uzakdoğu gibi Batı'ya oranla adlandırılmış yerlerdir.

Onun için bu Büyük Ortadoğu Projesi klasik bir terim ve projedir. Fakat, bugünkü Başkan Bush'un, hemen seçimler öncesinde, yeni muhafazakârlar, "neo-con" diye anılan ve çok iyi bildiğiniz kişilerin ortaya attığı bir proje olarak ve üstelik de bu haliyle ortaya atılması çok fazla ciddiye alınacak bir şey değil.

Bunun ana fikri şu: "Bütün melanetler Ortadoğu'da üretiliyor." Ana fikrin dayandığı gerekçe iki tane. Bir, "Ortadoğulular, Batı değerlerine uzak kaldı." "Batı değerleri" derken, altyapı açısından uluslararası kapitalizm, üstyapı açısından da demokrasi kastediliyor. "Batı değerlerinden uzak kaldı. Eğer Batı değerlerine kazanılırsa, bu melanetler son bulur." Bu, birinci gerekçe.

İkinci gerekçe, "El Kaide gibi birtakım terörist örgütler, İslami değerlere atıf yaparak taraftar topluyorlar. Dolayısıyla, İslam'ın çağdaş bir yorumu yapılırsa, bu melanet sona erer." Yani burada iki şey var: Bir, Ortadoğu küreselleşme içine alınırsa, melanet sona erer. İkincisi, ılımlı İslam fikri getirilirse, melanet sona erer. Çok özet olarak, net olarak, Büyük Ortadoğu Projesinin neo-con'lar, yeni muhafazakârlar ve Bush Yönetimi tarafından ortaya atılmasının sebebi bu.

Yalnız, bir kere burada muazzam karanlık noktalar var. "Büyük Ortadoğu" dedikler neresi? Hani diyoruz ya, Ortadoğu var, Uzakdoğu var falan; ama Büyük Ortadoğu neresi? Bunların kastettiği Büyük Ortadoğu, çok ilginç, Atlas Okyanusu kıyısındaki Fas'tan Endonezya'ya

kadar. Yani bilinen eski dünyanın tamamı. Böyle deyince, bu, Ortadoğu'yu değil de, İslam'ı tarif ediyor. Çünkü dünyanın en büyük İslam ülkesi Endonezya. "Fas'tan Endonezya'ya kadar" dediğin anda, bunun "orta"lığı veya "doğu"luğu falan kalmıyor. Bu, İslam dünyasından bahsediyor. Nitekim Batı'da yayınlanan strateji dergilerinin, askerî vesaire dergilerin en önemlisi "Jane's" adıyla çıkar. Bu dergi eskiden "Middle East Affairs", Ortadoğu işleri uzmanı almak için ilan verirdi, şimdi "İslamic Affairs", İslami işleri uzmanı almak için ilan vermeye başladı. Artık Ortadoğu uzmanı almaya soyunmuyor. Bu da İslam'ın ötekileştirilmesini; yani "biz ve onlar", "biz ve İslam" biçiminde ortaya çıkan bir düşman yaratma olayını simgeliyor.

Çünkü eskiden düşman komünizmdi, komünizm ortadan kalktı ve dünya Amerika'nın başına yıkıldı; düşmanını kaybetmişti. Çünkü dikotomi dediğimiz olay var. Dikotomi nedir? Şeyler ancak karşıtlarıyla var olabilirler. Mesela sıcak-soğuk, gece-gündüz, cennet-cehennem. Eğer cennet kavramı yoksa, cehennem kavramı da olmaz. Dolayısıyla, Amerika'nın dünyaya hâkim olabilmesi için mutlaka bir düşman gerekiyordu. O düşman ortadan kalkınca, dünya Amerika'nın başına yıkıldı. Allah'tan, Amerika için, 2001 yılının 11 Eylülünde çok somut olarak yeni bir düşman ortaya çıktı. Aslında Amerika, o düşman ortaya çıkmadan önce -biraz sonra geleceğim oraya- o düşmanı icat etme çabalarının teorik temelini atmıştı. Fakat saldırı yapılırca, gökten zembille inmiş bir imkan çıktı ve nurtopu gibi bir düşmanı oldu. Amerika için şükredilecek bir durum oluştu.

Karanlık noktalardan bir tanesi şu: Bu dönüşüm nasıl olacak; yani Ortadoğu küreselleşmeye nasıl kazanılacak, her şeyden önce bunu kim yapacak? Çünkü sultanlar var, krallar var, diktatörler var. Onlardan başka bir şey yok Ortadoğu'da. Bir tek İsrail ve Türkiye dışında. İran'ı da dışarıda tutarsak, bütün Arap dünyası sultanlardan, krallardan ve diktatörlerden oluşuyor.

Bir diğer soru şu: Bu devasa coğrafyada bu iş eşzamanlı olarak nasıl olacak? Üstelik bu kadar büyük bir dönüşümün örneği var mı? Buna, neo-con'lar, yeni muhafazakârlar, "Evet, var" diyorlar. İki tane örnek gösteriyorlar.

Bir tanesi, 1947-53 arasında Batı Avrupa'nın geliştirilmesi. Yani savaşta mahvolmuş olan Batı Avrupa'nın, Amerika Birleşik Devletlerinin ticaret partneri olarak yeniden inşa edilebilmesi ve SSCB'ye karşı tampon oluşturması için dönüştürülmesi gerekiyordu ve dönüştürüldü.

İkinci bir örnek, Doğu Avrupa'nın dönüştürülmesi. 31 Aralık 1991'de Sovyetler Birliğinin dağılması üzerine, Doğu Avrupa bağımsızlığını kazandı. Bu Doğu Avrupa şu anda dönüştürüldü ve Batı dünyasının AB kanadına üye olarak alındı. Bu da muazzam bir projedir.

Fakat, meseleye biraz daha yakından baktığınız zaman, bu iki muazzam projenin -ki, ikincisi daha muazzam- hiç Ortadoğu ile ilişkisi olmadığını görüyorsunuz. Çünkü Batı Avrupa'da, bir kere, maliyeti karşılayan Amerika Birleşik Devletleriydi, Marshall Programıyla. İkincisi, Doğu Avrupa'da çok müsait bir ortam vardı. Bir kere, Sovyetler Birliğine karşıtlık vardı; ikincisi, Rusya'nın geri dönmesinden korkuluyordu. Yeni kurulan Rusya Federasyonu'nun, Sovyetler Birliği gibi, tekrar buraya egemen olmasından korkuluyordu. Üstelik, bir altyapı vardı; yani en azından üç devlette burjuvazi gelişmişti: Polonya, Macaristan, Çekoslovakya. Üstyapı da vardı; üçünün de Katoliklik ve demokrasi kültürleri vardı. Dolayısıyla, buraları tekrar Batı dünyasına entegre edebilmek için sebepler çoktu. Ama Ortadoğu'da bunların hiçbiri yok. Öyle Katoliklikmiş, burjuvaziymiş, demokrasiymiş; bunlar hak getire.

Diğer yandan, sorulardan bir tanesi de şu: Peki, ABD bunu istiyor; ama ABD dışındaki önemli güçler buna ne diyor? Tabii, Rusya, AB ve Çin terörden korkuyor; çünkü Çin'in Doğu Türkistan (Uygur) sorunu var, Rusya'nın Çeçenistan sorunu var, AB'nin, Madrid saldırılarından dolayı terör sorunu var. Bunlar, ABD'ye sempatiyle bakabilirler, ama işin başında ve esasında bakarlar. İş uygulanmaya başladığı zaman, süreç dönmeye başladığı zaman, ABD'nin tek başına buraya ve buradaki petrole, buradaki transit yollara hâkim olması, kendilerinin ikinci sınıf devlet olması durumu ortaya çıkar ve bunların hiçbiri bunu kabul edecek değildir. Dolayısıyla, itiraz edeceklerdir.

Bu karanlık noktaların yanı sıra, hiç cevaplandırılmayacak hususlar var. En önemlisi, bir kere, Filistin yok. Yahu, Ortadoğu sorunu demek, Filistin sorunu demek. Hani yumurtasız omlete benziyor bu. Filistin sorununa çözüm getirmeyen bir Ortadoğu Projesi neyin nesidir?! Bir kere bu var.

İkincisi, İsrail, bugün denizaltından, yani suyun altından balistik füze atma denemeleri yapıyor, buna engel olunmuyor; bunun karşılığında, Ortadoğu ülkeleri silahsızlandırılmaya çalışılıyor. İran'ın elindeki nükleer reaktörlere göz dikiliyor. Burada yavuz hırsızlık gibi bir şey var ortada.

Üçüncüsü, ABD'nin burada demokrasi kurmak istediği söyleniyor; ama gerçek demokrasiyi kurmak ister mi acaba? Gerçek demokrasi demek, pratikte, anti-Amerikancılığın gelişmesi demektir. Sonra bu açıdan eleştirenler diyorlar ki, "Amerika önce Guantanamo'ya, sonra kendisine baksın demokrasi konusunda". Mevcut bir Guantanamo var ortada. 42 ulustan 660 esir var orada. Bu insanlar Cenevre Sözleşmelerine sokulmuyorlar; yani avukat tutmaları yasak, yakınlarıyla görüşmeleri yasak. Hiçbir, ama hiçbir hakları yok. 2001 yılından bu yana, suçlarının ne olduğu kendilerine bildirilmeden tutuklu olarak tutuluyorlar. Bunların adına, uluslararası ilişkilerde şimdiye kadar icat edilmemiş, yeni icat edilmiş bir kavram olarak, "yasadışı savaşçılar" deniyor. Savaş esiri kabul edilmiyorlar. Savaş esiri kabul edilseler, Cenevre Sözleşmelerine girecekler ve birtakım asgari insan haklarına sahip olacak bu adamlar. Avukat tutmaları mümkün olacak. Hatta geçenlerde, bu konuda, San Francisco İstinaf Mahkemesi, bunların avukat tutabilmesi gerektiği kararını bile aldı. Bunların durumları felaket. 21 tutuklu tam 32 kere intihar girişiminde bulunmuş, 110 tutukluya sürekli psikolojik gözetim uygulanıyor. Bunlar 2 x 2.5 metrelik hücrelerde tutuluyor. Bunların mahkemeye çıkarılması talebini ancak Amerikan sisteminde belli yargıçlar, Yüksek Mahkeme yargıçları isteyebiliyor, ki bu, Latince'de "habeas corpus" denilen, yargıca tutuklunun sağ ve salim olduğunu gösterme mecburiyeti İngiltere'de 1679'da getirildi. 1787 tarihli Amerikan Anayasası da bunu aldı. 1787'den beri Amerika'da mevcut olan bu hak, Guantanamo'daki "yasadışı savaşçılara" uygulanmıyor.

Hadi, Guantanamo, bir üs; bir de "ABD, kendi içindeki demokrasiye baksın" diyorlar. Orada da Yabancı Entelijans Gözetim Kanunu çıkarıldı bundan iki, iki buçuk sene kadar önce. Mesela bunun 803. Maddesi şöyle diyor: "Suç işleyebileceğini düşündüğü kişileri barındırana 10 yıla kadar ceza verilecektir." 501. Madde şöyle diyor: "FBI, istediği anda kitap, plak, kağıt, belge vesaire talep edebilir". Yani siz Amerika'da bir kütüphaneye gidip belli bir kitabı aldığınız zaman ve sizin arkanızdan FBI ajanı gelip de, "Bu öğrenci hangi kitapları aldı, bunun kaydını istiyorum" dediği anda, kütüphane memuru FBI ajanına o bilgiyi vermek zorunda. Türkiye bu açıdan, Amerika'dan on bin kere daha demokratik. Ayrıca, biliyorsunuz, Amerika'da tazminat davaları çok meşhurdur. Mesela evinizin önünü süpürmediğiniz zaman, birisi oradan geçerken düşer de bir yerini zedelerse, iç çamaşırlarınıza kadar alırlar

Amerika'da. Onun için bir hüküm daha konulmuş; eğer böyle bir kütüphane memuru, kalkıp da sizin hangi kitapları aldığınıza dair bilgi verirse FBI ajanına, siz o kütüphane memuruna tazminat davası açamazsınız diye bir hüküm konmuş ayrıca.

Son olarak, cevabı olmayan sorulardan bir tanesi de şu: Irak'ta yenilmiş olan bir ABD, böylesine bir evrensel projeyi nasıl yürütecek? Çünkü ABD, çok açık söyleyeyim, Irak'ta yenildi. Savaşı kazandı, ama Irak'ta yenildi, kesin yenildi, bunun hiç tartışılabilirliği yok.

ABD ne istiyor bu projeden? Uluslararası ilişkilere çok fazla aşına olmayanların, "Petrol istiyor" şeklinde cevapları var. Fakat dikkat ederseniz, istatistiklere bakarsanız, Amerika, petrolünü Ortadoğu'dan sağlamıyor. Sadece yüzde 20'sini Ortadoğu'dan sağlıyor, gerisini Venezuelalı'dan, Batı Afrika'dan vesaire sağlıyor. Bağımlı kalmamak için bunu çok çeşitlendirmiş vaziyette. Buradaki orta vadeli amacının petrol olduğu doğru; ama kendi petrol ihtiyacını sağlamak açısından değil. Müttefiki olsun, olmasın, başka devletlerin petrol ihtiyacının engelleme açısından. Çünkü Batı Avrupa yüzde 85 oranında, Japonya yüzde 98 oranında Ortadoğu petrolüne muhtaç. Dolayısıyla, AB'nin ve Japonya'nın kendisine rakip olmasını önleyici bir petrol stratejisi bu. Diğer yandan, müthiş hızlı büyüyen bir ekonomisi olan Çin'in sadece 8 günlük stratejik petrol stoku olduğunu biliyoruz. Çin'i kontrol etmek için Ortadoğu petrolünün Amerika'nın elinde olması orta vadeli amaç.

Bir de uzun vadeli amacı var, bu çok daha önemli: Hegemonluğunu sürdürmek. Hegemon kelimesi teknik bir kelime, herkesin bilmesi beklenmez. Hegemon devlet bir tanedir, süper devlet birkaç tanedir. Hegemon devlet, üç şeyle dünyaya söz geçiren devlettir. Bir, kültürü; iki, ekonomisi; üç, ordusu. Dolayısıyla, Amerika bu üç dalda da çok güçlüdür. Özellikle ordu olayı diğer ülkelerle mukayese edilemeyecek kadar güçlüdür. Kendisine en yakın olan AB'de kültür daha fazladır, ekonomi daha fazladır; fakat ordu sıfırdır. Dolayısıyla AB, aktif olarak ortaya çıkamıyor ve ABD'yi dengeleyemiyor.

İşte bu durumun devam etmesi için, ABD'nin, dünyanın bu çok önemli bölgesine hâkim olması lazım. Sırf hegemonluk durumunu devam ettirebilmesi için. Çünkü tarihe baktığımız zaman, hegemon devletin hegemonluğunun 25-60 yıl sürdüğünü görüyoruz. 15. Yüzyılda Portekiz, 16. Yüzyılda İspanya, 17. Yüzyılda Fransa, 18 ve 19. Yüzyılda İngiltere, 20. Yüzyılda ve 21. Yüzyılın başında da Amerika Birleşik

Devletleri hegemon devlettir. Ama Amerika'nın diğerlerinden bir farkı var; hegemon devletin ilanihaye süremeyeceğini biliyor; diğerleri bilmiyordu. Bir yerde bir rakip, "challenger" dediğimiz bir rakip giriyor araya. Zaten o sırada hegemon devlet de hegemon kalabilmek için çok fazla enerji harcamak zorunda kalmış; hibe yapmış, yardım yapmış, orada burada lisan kursları açmış, dünyanın bin türlü yerinde ordu beslemiş, çok fazla enerji harcamış; o bu kadar enerji harcamışken, bir başka rakip devlet geliyor, onun yerini alıyor. Dünyada gördüğümüz olay bu. Amerika bunun farkında, Amerikan stratejileri bunun farkında ve başka bir ülke, kendisine en yakın olan AB, bir askerî boyut geliştirip de kendisine rakip olamadan önce, onun önünü tıkamak istiyor. İşte Büyük Ortadoğu Projesinin evrensel bakımdan Amerika açısından anlamı budur.

Türkiye bu durumda ne yapıyor? Türkiye, daha önce de söylediğimiz gibi, bir stratejik orta boy devlettir. Mülkiye'de yayınladığımız iki ciltlik Türk Dış Politikası adlı eserde bunu uzun uzadıya işledik. O kitabın belkemiği, Stratejik OBD kavramı üzerine kuruldu.

Stratejik OBD'ler, hegemon devletin evrensel projelerine karşı çıkamaz. Stratejik konumu filan yeterli değildir karşı çıkmaya. Ama daha önce de söylediğim gibi, stratejik konumun çok önemli olması nedeniyle, hegemon devletin projelerini hızlandırabilir veya yavaşlatabilir. Dolayısıyla Türkiye, Büyük Ortadoğu Projesini tümünden reddedemez; fakat çok ayak sürüyebilir. Şu anda Türk dış politikasının yaptığı da ilk olarak budur. Çünkü Türkiye, Bağdat Paktı gibi bir başka Ortadoğu Projesinden, Ortadoğu'ya kendisini çok yabancılaştıran 1955 Bağdat Projesinden çok kazık yemiştir. Burada da özellikle şu gerekçeyle ayak diremektedir: Filistin sorununun çözümü nerede?

Dolayısıyla Türkiye, "Bu projede yokum, bu proje kötüdür" diyemez. Ama özellikle Filistin sorununa çözüm getirilmemesini bahane ederek, ciddi biçimde ayak sürümektedir. Bu ayak sürümeye Türkiye'nin en önemli kozu, Irak'ın işgal edilmiş olmasıdır. Bu da normal. Çünkü Amerika, 20 Mart 2003'de, uluslararası ahlak ve hukukla hiç ilgisi olmayan bir biçimde Irak'ı işgal ettiği zaman, biz, 1950 yılına girmeye çalışıyoruz. 2003 yılı Mart ayında, 1950 yılındakine benzer bir sürece girdik. Niye? Çünkü Türkiye, 1950 yılına kadar iki kere resmen, bir kere gayri resmi olarak NATO'ya girmek için başvurmuştur, her seferinde de itilmiştir. Fakat 1950 yılında Kore Savaşı başlayınca,

Türkiye'nin stratejik önemi birdenbire artmış ve ABD, kırmızı mumlu davetiyeyle Türkiye'yi NATO'ya davet etmiştir.

Benim görebildiğim kadarıyla, şu anda da 2003 Mayısına kadar AB Türkiye'yi almayacakken, birdenbire AB yetkilileri Mayıs 2003'ten itibaren inanılmaz şeyler söylemeye başladılar. İki şey söylediler; birincisi, "Bizim ikinci sınıf ülke olarak kalmamız, dağılmamıza yol açabilir. İkinci sınıf ülke olarak kalmamamız için, üç boyuttan bizde eksik olan askerî boyutu geliştirmemiz lazım. Şu anda ordu kurmamız mümkün değil. Onun yerine, ikame olarak, kriz bölgelerine ulaşacak bir üyeyi almamız lazım, İran sınırına kadar ulaşmamız lazım; bu üye de Türkiye'dir. Bunları resmen söylüyorlar.

İkincisi, "Bizim İslami terörle mücadele etmemiz mümkün değil; çünkü bu bir gayri nizami savaş. Bununla mücadele edebilmek için, İslam ile demokrasinin bağdaşır olduğunu ispat etmemiz lazım. Bu konuda gösterebileceğimiz tek örnek de Türkiye'dir." Dolayısıyla Türkiye'yi Mayıs 2003'ten sonra almaya karar verdiler ve çok büyük olasılıkla 17 Aralıkta da Türkiye, tüm dezavantajlarına rağmen -insan hakları, coğrafya, nüfus- müzakere tarihi alacak. Türkiye AB'ye yaklaştıkça, ABD'yi dengeleyecektir.

Bu coğrafyada kurulmuş ve kurulacak olan ülkeler, astım krizi geçirmemek için, yani nefes alabilmek için dengeye muhtaçtırlar, sadece denge ortamında nefes alabilirler. Türkiye, bu dengeyi şimdiye kadar Batı ile Batı karşıtları arasında kurmuştur. Batı karşıtları ortadan kalkınca da, Batı'nın kendi içindeki hizipler arasında kurmuştur. Bugün de bu denge, ABD ile AB arasında kurulacaktır. Mesele bundan ibarettir.

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler.

Sevgili Antakyalılar, sevgili dostlar; sözü hızla size aktaracağım. Soru ve katkı için, 20 dakikamız var. O yüzden, çok uzun olmayacak, korsan tebliğ olmayacak. Katkı ve sorularınız için bu süreyi değerlendirelim.

Programda yazılı olan 12.00'de kapama yerine, sizlerin yarım saatinizi burada tutmaya dönük bir eğilim ve karar oluşturduk. O yarım saatin 20 dakikasını sizlere sunacağım, kalan 10 dakikasında da yanıt ve eksik bıraktıklarını düşündükleri bölümleri tamamlamak üzere değerli hocalarımıza aktaracağım.

Söz almak isteyenlerin sayısını bulursak, 20 dakikayı nasıl paylaşacağımızı da hesaplayabiliriz. Evet, 8 kişi.

Buyurun.

AYDIN AKKOÇ (Vali Yardımcısı): Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI: Hoş geldiniz efendim.

AYDIN AKKOÇ: Teşekkür ederim efendim.

Sayın Oran'dan, konuşmasından sonuna doğru kullandığı bir cümleye biraz daha açıklık getirmesini rica edeceğim. "Türkiye AB'ye yaklaştıkça, ABD'yi dengeleyecektir" diye bir cümle kullandınız. AB bünyesi içerisinde bir Türkiye, ABD'nin yararına mıdır, değil midir? Bu hususa bir açıklık getirebilir misiniz? Orada biraz tereddüde düştüm.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI: Buyurun.

Prof. Dr. BASKIN ORAN: ABD, bizim AB'ye girmemizi destekliyor. Keşke desteklemese; çünkü bu çok kötü bir kartvizit. AB, bundan çok alınıyor. AB, "Biz burada sömürge miyiz? Bize bazı şeyler empoze ediliyor" diye alınıyor. İkincisi, "Truva Atı mı bu adamlar?" diyorlar. Çünkü şimdiye kadar, özellikle 50-60 arasında Türk dış politikası ABD çizgisini izledi. Atatürk, 1920 ve 30'ların muasır medeniyetini aldı. O zamanlar Doğu Avrupa'da demokrasi filan yoktu, Türkiye'de de yoktu; ama muasır medeniyet oydu. Türkiye, muasır medeniyeti günü gününe yorumlamak zorunda. Bugünün muasır medeniyeti ABD değildir, bugünün muasır medeniyeti AB'dir. Dolayısıyla, Türkiye oraya girmek istiyor. Amerika neden destekliyor; çünkü Amerika hâlâ Türkiye'nin muasır medeniyet olarak 1950-60 arasında ABD'nin ABD imajını izlediğini sanıyor ve hiç korkmuyor. Korkmamak çok kötü bir şeydir, kompleksi olmamak felaket bir şeydir. İnsanın biraz kompleksi olmazsa, inanılmaz dengesizlikler yapar. ABD'nin bugün hiç kompleksi yok, ABD'nin dünyada hiçbir şeyden korkusu yok; yani felaket büyümüş askeri gücü ve güvencesi yüzünden. O yüzden, hiç korkmuyor. Kendi etkisinden çıkıp AB'ye üye olarak girmesi sonucu, ABD'nin etkisinden kurtulacağını farkında değil.

OTURUM BAŞKANI: Buyurun.

HASAN TURUNÇ: Baskın hocama bir soru sormak istiyorum. Büyük Ortadoğu Projesinin, anlattığınız şekliyle, hegemon devletin, Amerika Birleşik Devletlerinin Ortadoğu'daki ekonomik, politik egemenliğini daha pekiştirmek ve ileriye yönelik yapmak üzere olduğunu biliyoruz tabii. Ama bir yönünün açık kaldığını

düşünüyorum. Ben, Sudan'da Mısır'da çalışıyorum. Orada, "ilericiyim, demokratım" diyen ve özellikle Ortadoğu'da ve İslam ülkelerdeki despot yöneticilerin, sultan ve benzeri yöneticilerin, şeriat yönetiminin o karanlık despotluğundan kurtulmaya çalışan insanların sorduğu bir şey var; "Evet, biz biliyoruz, Amerika Birleşik Devletlerinin amacı budur; ama bugüne kadar kapitalizmin girdiği, emperyalist ülkelerin bir şekilde girdiği ve ılımlı İslam'ı yerleştirmeye çalıştığı bu tür ülkelerde bir ölçüde o kurallardan kurtulma şansımızı daraltıyor" diyorlar. Öyleyse, Müslüman ülkelerdeki "aydınım, ilericiyim" diyen insanlar, Amerika Birleşik Devletlerinin bu tutumu karşısında ve kendi iç yönetimleriyle ilintili olarak nasıl bir yaklaşım içinde olacaklardır?

Sağ olun.

Prof. Dr. BASKIN ORAN: Bu sorunuz da son derece önemli ve tipik bir soru. Gerçekten bu türden müdahaleler olmadığı zaman, insanlar diktatörlerinden çok zor kurtuluyorlar, çok zaman alıyor. Bu da bize öğretiyor ki, eğer bir ülkede insan haklarına saygı gösterilmeyecek olursa, dış müdahale davet edilir. Dış müdahaleden kurtulmanın çaresi, dışarıdan da empoze edilse bile, insan haklarına direnmek değildir. Çünkü insan haklarına uymadığınız takdirde, dış müdahaleyi davet etmiş olursunuz. Mesela, İkinci Abdülhamit, Kürt ve Çerkez çeteleri tarafından Doğu'daki Ermenilere yapılan saldırılar konusunda müdahale eden Batılı ülkelerin uyarılarını dinlemedi, ondan sonra Ayastafanos Antlaşması, arkasından 1881 Berlin Antlaşmasıyla müdahale hukuki hale sokuldu. Halbuki o müdahaleyi önleseydi, Batılı ülkelerinden müdahale sebebinin almış olurdu. Biz de bugün eğer Batı'nın müdahalesini istemiyorsak, insan haklarını eksiksiz uygulamak zorundayız.

OTURUM BAŞKANI: Teşekkür ediyorum.

Hocam, izin verirseniz, şu andan itibaren soruların tamamını almak istiyorum; çünkü başka türlü zamanı iyi kullanma şansımız kalmayacak.

Buyurun.

SALONDAN: Baskın hocamıza bir soru sormak istiyorum. Hocam, bu Ortadoğu'daki ülkeleri despot ve diktatör olarak nitelediniz; doğrudur. Fakat İsrail'le Türkiye'yi aşağı yukarı aynı kefeye koydunuz. Bu konuda İsrail'in yaptıklarıyla bunu bu şekilde adlandırmak mümkün mü?

İkincisi, Avrupa Birliğine katılma süreci içerisinde olan Türkiye'nin 17 Aralıkta tarih alacağını düşündüğünüzü ifade ettiniz. AKP Yönetiminde olan bir Türkiye'nin AB ile olan örtüşme ya da çatışma sorunları ne olabilir?

OTURUM BAŞKANI: Buyurun.

RUŞEN BAĞATUR: Baskın hocama soru sormak istiyorum. Türkiye Halkı olarak, Amerika'nın Irak işgalini hem ahlaki olarak, hem vicdani olarak, hem siyasi olarak kınıyoruz. Ancak bu işgal, Irak'ta iki tavırla karşı karşıya. Birinci tavır, bu işgalle işbirliği yapmak; ikinci tavır da, bu işgale onurlu bir şekilde direnmek. İşbirliği yapanlarla ilgili görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

OTURUM BAŞKANI: Buyurun.

ONUR ÇAĞATAY (İngilizce Öğretmeni): Baskın hocama soru sormak istiyorum. Öncelikle bir yanlışı düzeltmek istiyorum. Mustafa Kemal, Antakya'ya hiç gelmedi, Adana'ya geldi. Atatürk'ün, muasır medeniyetler olarak Avrupa'yı kastettiğini sanmıyorum. Çünkü Avrupalılar birbirlerini katlettiler ve inanılmaz bir vahşet sergilediler. Bugün de aynı vahşeti yine sergiliyorlar ki, Irak'ı işgal edenlerin arasında İspanya ve İngiltere'nin olduğunu da biliyoruz.

Baskın hocam, ABD'yi yeterince kötiledi ve sonuç olarak, "Avrupa Birliği bizim için iyidir. Ama Avrupa Birliğinin bir eksiği var; o da silahlı güç" dedi. Türkiye'yi, kriz bölgelerine müdahale gücü olarak mı kastediyor; yani Türkiye'nin Avrupa'ya verebileceği şey sadece askeri güç mü, onu mu kastediyor?

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI: Buyurun.

SALONDAN: Sorum Baskın beye. Baskın bey, "ABD'ye karşı dengenin yönü Avrupa Birliğidir" dedi. Bu yön neden Avrasya olamıyor? Bir de, "Mustafa Kemal, muasır medeniyeti hedef göstermiştir" dedi. Şu an Avrupa Birliği bir zenginler kulübü, bir kapitalist topluluk.

OTURUM BAŞKANI: Buyurun.

SALONDAN: Mustafa Kemal'in gösterdiği muasır medeniyetler seviyesi hiçbir zaman Avrupa değildir, olamaz; Avrasya'dır, Asya'dır. Türkiye, bir devlettir; Anayasası vardır, para birimi vardır. Baskın hocam, Atatürkçü bir hocamızdır. Geçenlerde kendisi konferanslar verdi. Ama nedense, Azınlık Raporunu savundu Baskın hocam.

OTURUM BAŞKANI: Lütfen polemik yapmayın, sorunuzu sorun ya da görüşünüzü söyleyin.

SALONDAN: Polemik yapmıyorum.

Kendisine şunu soruyorum: Türkiye'nin denge politikası yok mudur? Niye sözümü kesiyorsunuz?

OTURUM BAŞKANI: Efendim, konuşmanızı üçüncü kez tekrar ediyorsunuz.

SALONDAN: Tekrar etmiyorum.

OTURUM BAŞKANI: Üçüncü kez tekrar oldu.

Buyurun.

CAFER YAYLACI: Benim sorum da Baskın hocama. Belki biraz gündemin dışında olacak; ama son zamanlarda Avrupa Birliğiyle, daha doğrusu Yunanistan'la aramızı açan bir tartışma var. Hatta bugün gazetede de bir Yunan üst düzey yetkilisinin Türkiye'ye karşı bir eleştirisi de var. Sorum şu: Türkiye'nin tavrı doğru mudur, Türkiye'nin alması gereken tavır nedir ve şu anki Hükümetin aldığı tavır doğru mudur?

OTURUM BAŞKANI: Teşekkür ediyorum.

Buyurun.

SALONDAN: Avrupa Birliği ve Büyük Ortadoğu Projesi birbirinden kopuk projeler midir? İnsanlığın gelişim ve oluşumunda iradeyi sadece emperyalist tekeller mi belirleyecektir? Halkların ve işçi sınıfının bu konudaki belirleyici gücü nedir? Tarihin ileriye dönük olan tekerinde, zulme, baskıya, sömürüye dayanan hangi imparatorluk yaşamını sürdürebilmiştir? Baskın hocamdan özellikle bunu öğrenmek istiyorum. Ortadoğu'da düzenleme yaparken, Irak'taki, Suudi Arabistan'daki, başka yerlerdeki diktatörler elbette rahatsız edicidir; ama ABD, bu Büyük Ortadoğu Projesi içerisinde 50 yıldan bu yana çete devlet İsrail Devletinin arkasında, insanlığı ve kültürü katleden İsrail Devleti arkasında olan ABD, Ortadoğu'ya nasıl bir kültür getirecektir.

Saygılarımla.

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler.

Baskın hocam, sözü size vermiyorum şimdi, Berna hanımdan başlatacağım. Sorulara yanıt vermek üzere bir 5 dakikalık konuşma süresi bırakıyorum size.

Prof. Dr. BERNA ALPAGUT: Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Bir toparlama yapmak istiyorum. Kentin kimliğini konuşurken, öncelikle kentin müzelerinin önemini, ne işe yarayacağını anlatmaya çalışmıştım ve şöyle bir soru sormuştum: "Kentimize gelenlere, 'Antakyalılar kimlerdir?' sorusunu sorduralım ve yanıtını orada alabilsin." Ancak, bu denli bilgilerin de o müzede sergilenebilmesi için, biraz önce burada çerçevesini sunmaya çalıştığım, kazılardan ele geçen insan kalıntılarını ve insana ait kültürleri de biliyor olması gerekir. Bu bakımdan, bir kent müzesi projesinin içerisinde, tarihimizi, yani "Biz kimleriz?" sorusunun yanıtı verebilecek donelerin bir an önce toplanması gerekir. Bunu halihazırda yapıyoruz. Uluslararası üniversitelerin hocalarının buraya gelip kazı yapıyor olması, bizim için son derece sevindiricidir. Bu bakımdan, kendi adıma mutluyum.

İkincisi, "Biz kimiz; bunu öğreneceğiz, ne olacak?" diye düşünebilirsiniz. Bu, bugün dünya üzerinde yaşamakta olan farklı insanların geçmişine ışık tutacaktır. Yani Ortadoğu'nun, özellikle bizim yöremizin, Taş Çağlarında biyolojik çeşitlenmesine ışık tutacak bilgiler taşıdığını söylüyoruz. Bu bir bilimsel veridir ve çok önemlidir. Samandağ Beyler Köyü'nde, günümüzden 41 bin yıl önce yaşam gösteren bir mağaramız var; bu çok önemli bir şey. İnsanoğlu, dedelerimiz, atalarımız, 12 bin yıl o mağaranın içerisinde oturdu. Aşağılara, ovaya indiler, tarım yaptılar ve bu kültürel uygarlığımızı bu topraklarda yaşadılar. Dünyanın göç yolları üzerinde çok önemli bir yerde olan yöresinde, insanlık tarihi açısından sorulan sorulara yanıtlar verme şansımız var. Bu bakımdan, mademki kentliyi çeyrek asırlık dönemde dünya dönüşümüne hazırlamak için bir şeyler yapma çabasıdayız; yani dönüşüme ayak uyduracak yeni insan, aktif yurttaş yetiştirme çabasıdayız, o halde bütün bu bilimsel verileri de bir şekilde ona aktarmanın bir yolunu bulmalıyız. Bilimsel bilgileri alıp, kent müzesinde en iyi şekilde size sunabileceksek, bunu başarmışız diyeceğiz.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler.

Coşkun hocam, buyurun.

Prof. Dr. COŞKUN ÖZGÜNEL: Büyük Ortadoğu Projesiyle antik dönemdeki Doğu-Batı ilişkilerini örtüştürmek istiyorum. Hatay ve çevresi eski çağlarda Ege devletlerinin her konuda ilgisini nasıl çekmişse, bugün de yine bu yöreler Büyük Ortadoğu Projesi içeriğinde

karşımıza çıkmakta. Ugarit Devleti, Hititlere karşı Kıta Yunanistan'dan gelen tüccarların burada koloni kurmalarına izin veriyor; çünkü bir dengeyi sağlıyor ve ancak Hititlerin yaptırımlarını Kıta Yunanistan'dan gelenler aracılığıyla kıracağını sanıyor. Tabii tarih tekerrür etmiyor, ama birtakım olaylar da insanlar arasındaki bu değişimi bugüne kadar getiriyor.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler hocam.

Zeynep hocam, söz sizde.

ZEYNEP ORAL: Bütün söz süremi Baskın beye vermeyi düşünüyordum, ama bir şey eklemek istiyorum. Gözden kaçırılan çok önemli bir şey var; oradaki onbin yıllık bir kültür mirası ve henüz açılmamış, dokunulmamış uygarlıkların üzerlerinde artık bugün tanklar işliyor ve oralar askeri üsse dönüştü. Dünya çapında birtakım insanlar da Amerika ve Amerikan Yönetiminin Uluslararası Mahkemeye çıkarılıp hesap vermesi için çabalar içinde ve bunu da sürdürüyoruz.

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler.

Baskın hocam, buyurun.

Prof. Dr. BASKIN ORAN: Türkiye, muazzam bir kabuk değiştiriyor. Kendi 81 yıllık tarihi içinde ikinci defa kabuk değiştiriyor. Birinci kabuğu 3 Mart 1924'ten itibaren değiştirmeye başlamıştı. Bu, bir feodal imparatorluktan bir ulus-devlete geçme yolunda bir kabuk değiştirme. Şimdi 2000'li yıllarda, Türkiye Cumhuriyeti ikinci defa kabuk değiştiriyor. Bu, onun dinamizminin, iç dinamiğinin, diğer gelişmekte olan ülkelerden çok farklı olarak bir iç dinamiğinin olduğunu gösterir. Şimdi de 1920 ve 30'lar modeli bir ulus-devletten demokratik bir ülkeye geçişin sancılarını yaşıyor. Böyle bir sancılı dönemde tabii ki zaman zaman heyecanların soğukkanlılığa üstün gelmesi kaçınılmazdır.

İsrail'i tanımlamak zor, aslında Türkiye'yi de tanımlamak zor. İsrail, bir yarıyla yarı teokrat, yani dini devlete karıştıran bir devlet, bir yarıyla da çok demokrat bir devlet. Bakınız, Türkiye'de olamayacak bir şey İsrail'de oldu. Bazı İsrailli subaylar, generaller, "Ben, Filistinlilere silah çekmem" diyerek silah attılar. Bunun demokratik bir devlet olmadığını söylemek zor. Bizde olduğu gibi, orada da köktendinciler var; bizde olduğu gibi, orada da ırkçılar var. Onlar belli bir yöne çekmeye çalışıyorlar, demokrat olan İsrailliler başka bir yöne çekmeye çalışıyorlar. Tabii ki gönlümüz ikincilerden yana.

Ruşen bey, ABD'nin Irak işgaliyle ilgili bir soru sordu. Kürtlerden, Kuzey Irak Kürtlerinden bahsediyor. Kuzey Irak Kürtleri çok tehlikeli bir iş yaptılar; çünkü daha önce minimum üç kere ABD'ye güvendiler ve yüz üstü bırakıldılar. Bunlardan sonuncusunda da zehirli gaz verildi, öldürüldüler. 1991 olayından bahsediyorum. İnşallah şimdi perişan edilmezler. Çünkü hegemon devlet kendi çıkarlarını başka türlü gerçekleştirmeyi planlamışsa, sıkılmış limon gibi atıverir.

Evet, K. Irak Kürtleri vatanlarına ihanet ettiler. Ama bir de şunu unutmayalım: Eğer bir halkı insan haklarından mahrum bırakırsanız -ki, Saddam bıraktı- o zaman bunlar gidip dışarıdan yardım isterler; çünkü denize düşen yılanı sarılır.

İsmi belirtmeyen bir arkadaşımız, "Mustafa Kemal, Hatay'a gelmedi" dedi. Ben de "Hatay'a geldi" demedim zaten, "bölgeye geldi" dedim. Sancak o sırada Fransız toprağı; nasıl gelsin?

Arkadaşımız, "Bugün işgalciler arasında İngiltere ve İspanya askerleri de var" dedi. Bir kere, İspanya askerleri artık yok. Yeni hükümet gelince, hemen geri çekti. Tamam, bazı ülkelerin askerleri var; ama AB yok, AB askeri yok.

Son olarak çok önemli bir şey söyleyeyim. Avrupa Birliğinde bir ordu yok. Kendisi için, kriz bölgelerine ulaşmak şart. Yoksa, ikinci sınıf bir devlet olarak kalacak ve ikinci sınıf bir devlet olarak kalmanın esas faturası da dağılayazmaktan geçiyor; çünkü Irak işgali sırasında AB dağılayazdı. Bir yanda Almanya ve Fransa, sert çekirdek denilen esas AB, öteki yanında Doğu Avrupa ülkeleri, ayrıca İngiltere. İspanya da bir süre bunlara katıldı.

Bu durumda, arkadaşımızın ifade etmediğı, ama sorduğı soru şu: "Türkiye, paralı asker midir?" Biz, 1950 yılında paralı asker olarak Kore'ye gittiğimizde, daha doğrusu Amerika'nın paralı askeri olarak Kore'ye gidip de 1 000 Türk gencini oraya bıraktığımızda, ABD'nin karar mekanizması içinde bir eleman değildik. Biz, belli bir süreç sonucunda AB'nin karar mekanizması içinde veto sahibi olan bir ülke olacağız, AB'nin üyesi olacağız; AB'nin mantığı bu. Dolayısıyla bazı yerlere Türk askerinin mi gideceğı, yoksa Portekiz askerinin mi gideceğı konuşulduğunda, oybirliği ilkesi yani veto ilkesi söz konusu olduğu için, Türkiye, söz sahibi üye ülkelerden bir tanesi olacak.

Nihat Özdağ arkadaşımız, "Putin geldi. Rusya ve Avrasya faktörü dengeyi sağlamaz mı?" dedi. Sağlayabilir, çünkü bu coğrafyadaki

ülkelerin güvenliği sağlamaktaki birinci ilkesini söyledim, "Batı ile Batı karşıtları arasındaki dengeye oynayarak ve bu sayede nefes almaktır" dedim. Ama hemen arkasından, "Eğer Batı karşıtları Batı'ya denge oluşturabilecek güçte değilse, o zaman Batı'nın kendi içindeki hizipleri birbirine oynayarak denge sağlar" dedim. Bugün henüz tamamen bir kavram düzeyinde bulunan Avrasya kavramı, Türk dış politikası için bir denge unsuru değildir. İlerde bir denge unsuru olduğu zaman, tabii ki kullanılacaktır. Çünkü Türkiye'de hangi hükümet gelirse gelsin, Türk dış politikasının bu iki ilkesinin dışına çıkamaz; her şeyden önce, coğrafya nedeniyle çıkamaz, felsefe nedeniyle çıkamaz. Türkiye'nin bütün elitleri, Batı'nın fikirleriyle yetişmiş elitlerdir. Dolayısıyla iki ana etken vardır. Batıcılık daima ana etkidir; fakat diğer ana etken de statükoculuktur, dengenciliktir. Şu anda değil; ama bu unsur, Türk dış politikası tarafından değerlendirilmek zorunda olan bir unsurdur. Bunu iyi bilin. Ama bugün için dengeyi sağlayıcı unsur değildir.

Nihat beyin diğer bir sorusunu yanıtlayayım. Nihat bey, "Mustafa Kemal bugün olsaydı, muasır medeniyeti yine kapitalizm içinde mi görürdü?" şeklinde bir soru sordu. Mustafa Kemal, önce gayrimüslim burjuvaziyi tasfiye etti, arkasından "milli burjuvazi" adı altında Müslüman burjuvaziyi getirdi. Bu burjuvazi, yabancılarla işbirliği yaparak, şirketler kurarak, 1930'a varıncaya kadar tam anlamıyla bir "aferizm", yani hortumculuk uyguladı. Arkasından 1929 bunalımı geldi. Rejim, 1930 yılındaki Serbest Fırka şokunu yiyince, bu aferizm olayına "dur" dedi. Nasıl "hortumlama" tabiri Afyonlu işadamı Kemal Horzum'un adından geldiyse, aferizm de Türkiye İş Bankasının (Banque d'Affaires – Bank d'afer okunur) adından gelir. Hortumlama o zaman icat edildi. Onun için, rejimleri, insanları idealize edip de olanı görmek yerine, olması gerekeni görme yoluna sapmak; bu bizi, sağlıklı analiz yapmaktan uzaklaştırır.

Yine ismini söylemeyen veya benim iyi duyamadığım bir arkadaşım, "Mustafa Kemal'in muasır medeniyeti Avrupa değil, Avrasya'dır" dedi. Bu külliye yanlıştır. Eğer benim, "Atatürk Milliyetçiliği" kitabımı okuyacak olursanız, Mustafa Kemal'in üçüncü dünyacılıkmış gibi yorumlanan sözlerinin hepsinin, ama hepsinin 1921 yılından önce söylendiğini; ikincisi de, Sovyetler Birliği, Ukrayna, Mısır ve Azerbaycan Büyükelçiliklerinde söylendiğini görürsünüz. "Şark ülkelerinin doğduğunu, aynen güneşin doğduğunu gördüğüm gibi görüyorum" türünden sözler 1921 yılından önce, Batı'ya karşı bir ağırlık oluşturmak

amacıyla söylenmiş sözlerdir. Eğer muasır medeniyeti Batı Avrupa olarak değil de, Avrasya olarak yorumluyorsanız, bunları okumanızı tavsiye ederim. Bu söylediğiniz bir temennidir; bir gerçek değildir; yani sanal gerçektir.

Sayın Yaylacı, Antakya'ya bağlantı kurarak sordunuz; ama aynı şekilde Antakya Müzesi'ndeki Dionisos mozağini de sorabilirdiniz. Ama hemen söyleyeyim: Fener'in ekümenikliği, Türk dış politikasının elinde muazzam bir olanaktır, muazzam bir kozdur. 16 milyon dünya Ortodoksuna bir Türk müessesesi, daha doğrusu bir Türkiye müessesesi yoluyla bir parça dahi etki yapma olanağına sahip olmakla olmamak arasındaki farktır. Üstelik bu, Ortodoks ilahiyatını ilgilendirir, Türkiye Cumhuriyetini veya herhangi bir kimseyi ilgilendirmez. Türkiye Cumhuriyetinin kalkıp, "Sen Ekümeniksin" veya "değilsin" demesi neye benzer biliyor musunuz? Mesela, Yunanistan Devleti kalktı, "Türkiye'de halifelik müessesesi olmalıdır" veya "olmamalıdır" dedi. Bunun söylenmesi kadar mantık dışıdır.

Son olarak, "AB ve Büyük Ortadoğu Projesi birbirinden kopuk projeler midir?" diye bir soru soruldu. Bunu tam olarak anlayamadım, ama bu arkadaşımız, "Dünya politikasını emperyalist tekeller mi belirleyecek? Emek belirlemeyecek mi?" diye bir soru sordu.

Bu çok uzun bir konu. Yalnız bu sorunun temelinde Türkiye'nin dış politikası açısından feci sonuçlar doğurabilecek bir yanlış varsa, onu düzeltmek isterim; çünkü bu yanlışta çok rastlıyorum: ABD emperyalisttir, AB de emperyalisttir. Bu emperyalizm tanımını neye göre yapıyoruz? Nasıra, AIDS'e, migrene, ortopediye, bütün bunlara iyi gelecek bir ilaçtan bahsediyorsanız, böyle ilaç olmaz; yok ve olmayacak. Dolayısıyla, emperyalizm dediğimiz zaman tanımlamamız lazım. Belli ekonomik çıkarları -ki, bunlar dört tanedir- gerçekleştirmek için askerî işgalde bulunan ülkeye "emperyalisttir" denir. Askerî işgal olmadan emperyalist olmaz.

Gençliğimizde, "kültür emperyalizmi" vesaire tabirlerini çok kullandık, o hataları çok yaptık ve gençlerin de bunu yapma eğilimi vardır. Bu, yaşla ilgili bir olaydır, ideolojiyle ilgili bir olay değildir. Bunu da burada belirterek, konuşmamı bitirmek istiyorum.

Sağ olun. (Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI: Teşekkürler.

Sevgili izleyenler; Cevat hocamdan ve elini geç gördüğüm için zamanlamaya katmadığım değerli arkadaşımızdan, sizlerden de zamanı iyi kullanmada yardımcı olmadığım için özür diliyorum. Ama hepinizin ilgiyle izlediği ve en azından herkesin sorusunu, görüşünü kısmen de olsa ifade ettiği bir oturum yaptık. Yanıtların doyurucu olduğu kanısındayım. O yüzden, ayrıca bir toparlamaya girişmeyeceğim.

Coşkun hocamın sözünü kestiğim sırada söylemeye çalıştığı şeyle ilgili küçük bir anımsatma yapacağım, ondan sonra toplantıyı kapatacağım. Mübeccel hanım, "Uygarlık nasıl geliyor, bunun yanıtını verebilir misiniz?" dedi. Problem çözme filan gibi yanıtlar verdik, "yok" dedi. İnsanlığın iletişim kurması, bu iletişimleri ve bu bilgiyi paylaşıp biriktirmesi. Uygarlığımızın temeli ve bizi diğer canlılardan ayırt eden anahtar araç, iletişim kurabilmek. Onun için, birbirimizi terbiye ederek ve öğreterek iletişim kuramayacağımızı da öğrenerek, bu iletişimi bundan sonra daha geniş bir şekilde kuracağımızı biliyorum.

Hepinize sevgi yolluyorum. (Alkışlar)

